

LA GRAMÁTICA CATALANA (1796-1829)
DE JOAN PETIT I AGUILAR: ESTUDI I EDICIÓ

Jordi Ginebra i Serrabou

Tesi presentada per a l'obtenció del Grau de Doctor, dirigida
pel Dr. Joan Solà i Cortassa

Universitat de Barcelona
Divisió VII
Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona
Departament de Filologia
abril de 1991

Rejimen 1er
De las Preposicions

P. Perque posas en primèr llog el Rejimen de las Preposicions.
R. Perque aquestas Digcions (de las quals hem parlad fol. 309) són las que asseñalan tots els Genitius, Datius, Acusatius, y Abblatius Singulars y Plurals de tótas las Digcions Declinabbles, com hem vist en el fol. 169; y per est medi és tróban els Casos Rejids per éllas, y per las demès Digcions; pux que [p. 331v] unas Preposicions són de un Cas; y altres, de altre; y algunas tènen mesclads oficis; pux la Preposició De es de Genitiu y Abblatiu; la A, de Datiu, Acusatiu, y Abblatiu. La Preposició Pera es de Datiu, y Acusatiu; y las Preposicions Per y En, són de Acusatiu y Abblatiu. Las Preposicions de sol Acusatiu, són Entre, Segons, Contra, Cerca, Prop, &c; pero las de sol Abblatiu són Ab, Desde, Sens, Sots, So, &c; com ho veurem tractand-las per son degud orde.

Preposició De.

Aquesta té la propietad de unir-se per Sinalefa al Artiggle masculí Singular El, y al Plural Els, quitada la e dels Artiggles, com hu hem vist en el fol. 131; y unidas las consonants l, ls, á dita Preposició De, com: Del y Dels, en llog de De el, y De els.

Aquesta Preposició acompanyada de Artíglles, ó sola asseñala tots els Genitius de totes las Diccions Declinables y sola-ment se trôba en Alguns Ablatius.

Los Oficis de aquesta Preposició són principal-ment tres. Primèra-ment servex, pera denotar possessió, ú pertinencia de propietad, ó de us, ó de cosa semblant á asso. Segòna-ment pera demostrar la matèria de que és fa alguna cosa; y Tercèra-ment el puesto de hònd vè, ó ix alguna persòna ó cosa; v.g: Las pareds de la casa del Pare són de pèdra, que ha vingud de Mont-juic, en qual egzèmples se comprènen els tres usos referids; pux el primèr y segòn de manifestan que la casa tè pareds, y que pareds y casa son del Pare, qui es el possessòr de tòt allò, y per consequènt son Preposicions de Genitiu de Possessor, y de quasi-possessor: perque, segons lo Adaji Catalá antiquíssim: De qui es la cosa en Genitiu se posa. El tercèr de significa ó asseñala la matèria de que són fetas las pareds, so es, de pèdra; y el quart de egspressa el puesto de hond han vingud las pedras: es á saber, de Mont-juic. En aquestos dos últims casos la Preposició De es de Ablatius; y en els dos primèrs, de Genitiu.

De de Genitiu.

Aquesta Preposició es regular-ment de Genitiu, quand es després de Nom Substantiu Propi, ó Comú, ó Comunisad; Després

de Nom Adjectiu Substantivada; Després de Infinitiu Substantivada,
Després de Adverbi Substantivada, ó qual se vol altra Digció
Substantivada; v.g: Vila-Franca del Panadès; El Pau de la Laya;
Lo Amor de Déu; Els Justos de la Iglèsia Militant; el Parlar de
Père; el Si de un; y el Nò de altre; &c.

Quand aquesta Preposició se troba en lo Esdevenidor Agtiu
del Infinitiu, com: He de amar, ting de amar, &c pretènen els
Gramatics, que deu suplir-se entre ella, y el Verb algun
Substantiu; v.g: He, ó ting (ganas, gust, obligacio, u
precisió) de amar, &c; y nò apar faltada de funament aquesta
pretenció, si se atèn al grand poder, que tè la Figura Elipsis en
tòtas llenguas.

De de Abblatiu.

Quand se troba aquesta Preposició De després del Particip de
Esdevenidor Agtiu; v.g: He, ó ting de sér amad ó amada de tu, &c.
La última Preposició De es de Abblatiu; y la 1^a es de Genitiu,
suplert també algun Substantiu Precisió, necessitat, &c; so es:
He, ó ting (precisió ó necessitat) de sér amad ó amada de tu.
També es Preposició de Abblatiu quand se troba després del
Particip de Pretèrit ó Passiu; v.g: Jo sò amad ó amada de tu; tu
ets amad, ó amada de mi, &c.

Algunes vegades servex aquesta De de ablatiu pera denotar abundancia, ó escasses, ó la matèria de alguna cosa, com: Ab abundant de nèus, de blad; Faltad de hordi, de civada; Libre de perills; Ple de guerras, de treballs. Olla de ferro, de llauna, &c

Altras vegadas se posa dita Preposició De de Ablatiu en llog de altras Preposicions també de Ablatiu; 1º en conte de la Preposició Per; com: Ho fèu de pura pòr; Plorà &c de alegria; 2º, en llog de la Preposició Ab, com: Ho fèu de intènt, de industria, de mala gana. 3º en conte de la Preposició Desde; com: De Barcelòna á Mataró [p. 332v]

Final-mènt se usa la Preposició De de Ablatiu en els Verbs de partir ó marxar de alguna part; com: Partesc de Madrid, de Toledo, Me-èn va; de la mia terra, ó pàtria; &c.

Per últim se troba la Preposició De en la major part dels Equivalènts Catalans de Preposicions Llatinas de Acusatiu y Ablatiu, com ho hem vist en els Folios 311, y 312; pero deu advertir-se, que dita Preposició De serà de Genitiu, ó Ablatiu segons el Rejimen de la Digció que la antecedex; pux si la Digció antecedent es Adverbi Substantivad, que rejesca Genitiu, serà Preposició de aquest Cas; v.g: Si diyem: Fulano estaba cerca, aquesta Veu Cerca nò es Preposició, perque no rejex ningun Cas, sinò que es Adverbi, que sols modifica el significad del Verb Estar; pero, si diyem: Fulano estaba cerca la ciudad, á-las-horas

es Preposició de Acusatiu, que rejex lo Acusatiu la ciudad. Si, empero diguéssim: Fulano estaba cerca de la ciudad rejiria el Genitiu de la ciudad, porque la Veu Cerca seria Preposició u Adverbi Substantivada, que rejirian dit Genitiu. Axi matèx, quand diguéssim: Fulano estaba lluñ, ó distant, aquesta Veu lluñ seria Adverbi, y nò Preposició, porque nò rejiria cas algun, sinò que sols modificaria el significad del matèx Verb Estar; pero si diguéssim: Fulano estaba lluñ de la ciudad, seria Adverbi Substantivada, egspressiu de distancia, que de sa naturalesa rejex Ablatiu mediant la Preposicio De de aquest cas.

Nò es incompatible ab una matèxa Veu (diu el Dr. Puig, en sos Rudiments de la Gramática Castellana, pag. 138) el que sia Preposició, y èlla matèxa Adverbi, ó també Conjunció, ú Interjeksió, segons el sentid en que ès pren, y el papèr ú ofici, que fa.

De aquesta tan sólida dogtrina de dit Sr. se inferex també la causa de colocar-se dita Digció De entre alguns Equivalènts de Interjeksió Catalanas; v.g: Ay de mi' Pobre de mon Pare' Desdixad de tu' Infelís de èlla', &c.

p. 333r

327.

Preposició A

Aquesta Preposició fôrma també, com la Preposició De, contracció, ó Sinalefa ab lo Artiggle Masculí El y Els, suprimind també la e del Artiggle, y aŕadind á la a las consonants l, y ls, diyênd al y als. v.g: Al Rèy, als Rèys.

La Preposició A tè tres oficis; so es, rejir Datiu, Acusatiu, y Abblatiu; com se veu en esta Oració: Dig assò á aquell, que anand á Barcelóna, tropossaba á cada pas; en qual egzèmple la 1^a a es Preposició de Datiu; la 2^a, ne es ó Acusatiu; y la 3^a, de Abblatiu.

A de Datiu.

Segons lo Adaji Catalá: A qui ve dañ ó profit en Datiu es acullid. Aquest Datiu se manifèsta per medi de la Preposició a sola, ó combinada ab lo Artiggle Masculí El, y Els, diyênd al y als. Axi com tóts els Genitius, Singulars; y Plurals de tótas las Digcions Declinabbles, fins dels Artiggles Masculins, y Femenins, y del Neutrelisad lo, tènén la Preposició De de Genitiu, y aquesta fôrma Sinalefa, ó Contracció ab lo Artiggle Masculí El y Els, diyênd: Del y Dels: Axi matèx la Preposició A de Datiu se troba en tóts els Datus Singulars, y Plurals de tótas las Digcions Declinabbles, fins dels Artiggles Masculins, y Femenins, del Neutrelisad lo, y fôrma igual-mènt Sinalefa ab lo Artiggle Masculí el y Els, diyênd: Al, y als; y sola-mènt se-èn egsebtóan els Datus Enclitics Naturals, y Figurads, Singulars, y Plurals, y del Género Comu á Masculins, y Femenins, els quals nò admeten dita Preposició A de Datiu; v.g: Donar-me, ó donar á mi;

Donar-te, ó donar a tu; Donar-se, ó donar a si matèx, ó matèxa;
Donar-li, ó donar á ell, ó á ella; Donar-nos, ó donar a
nosaltres; Donar-vos, ó donar á vosaltres; Donar-se, ó donar á si
matèxos, ó matèxas; Donar-los, ó donar á ells, ó á ellas; Dona-àm
tu, &c. &c. [p. 333v]

Quasi tots els Verbs pòden rejir Datiu de Adquisició; v.g:
Amar-li al fill, ó filla; so es, amar al fill, ó filla de ell, ó
ella. Llejir-li la carta; es a saber: llejir la carta á ell ó
ella, &c. Ser-li fidel, ó infidel; es á dir; sèr fidel, ó infidel
á ell, ó ella; &c. &c.

A de Acusatiu.

Lo matèx que hem dit de la Preposició A de Datiu, deu
entèndrer-se de la de Acusatiu; pux igual-mènt se troba en tots
los Acusatius de tótas las Digcions Declinabbles, y també fôrma
Sinalefa ab lo Artiggle Masculí El, y Els, diyènd: al, y als; y
nò se usa en los Acusatius Enclítics Naturals, ni Figurads,
Singulars, ni Plurals, Masculins, ni Femenins, ni Comuns; v.g:
Amar-me, ó amar á mi; Amar-te, ó amar á tu; Amar-se, ó amar á si
matèxos, ó matèxas; Amar-los, ó amar á ells; y Amar-las, ó amar á
ellas; Amar-nos, ó amar á nosaltres; Amar-vos, ó amar á
vosaltres; Amar-se, ó amar á si matèxos, ó matèxas; Amar-los, ó
amar á ells; y Amar-las, ó amar á ellas; Ama-àm tu; Ame-èm ell, ó
ella, &c. &c. Tambe es pòsan sens la Preposició a los Acusatius
Essencials, ú Oposids de las Oracions Tranzitivas, quand el

Predicad, ú Oposid nò tè nom de persona; v.g: l'home ama la virtud; pero si tè nom de persona se-li aplica la dita Preposició; v.g: El Pare ama al fill, &c. &c.

Axi com tòts els Verbs de moviment De demanan sempre la preposició De de Abblatiu; axí matèx tòts els de moviment A, necessitan sèmpre la Preposició A de Acusatiu; v.g: Me-èn vaj de Barcelòna á Mataró; y de Mataró tornaré á Barcelòna; Aquestos llibres van al Pare; Pujaré á Vic; Lo egzercit arriba á cent-mil homens; Va mòlt de be á mal, y de riurer á plorar. Igual-mènt, y per la mateixa rahò diyem: De més, á més; De las onze á las dodze; desde aquí á St Joan; L'aygua me arribava á la garganta; ó á cintura.

p. 334r

328.

A de Abblatiu.

La Preposició A única-mènt se troba en Abblatiu quand equival á las Preposicions de Abblatiu En y Ab; v.g: Lo agafaren á la porta; Vindrà á la nit, á las vuyt; Pagaré á la cullita; El Temple está cituad á orient, ú occident, á midj die, ó midj jorn; á tremontana ó al nort; so es: en la porta; en la nit, en las vuyt, &c. Vestia á la moda francesa, española, italiana; so es, ab la moda francesa, española, italiana; &c. El recurs fou fet á instancias de la vila, ó ab instancias; Lo guañá á correr, en correr, o ab lo modo de correr, corrend.

Preposicions Pera, y Per.

Aquestas dós Preposicions catalanas vulgarmènt se confònen; pero apar que usam la Preposició Pera (en Castella Para) quand alguna cosa se dirijex á alguna persòna pera son dañ, ó profit; v.g: La pena es pera èll; Treballas pera tu matèx; Amo la heretad pera mon fill; Aquesta carta es pera el Pare; Aquestos diners són pera tu; La honra es pera èll; Lo afrònt es pera el Pare; Aquestas diligèncias són pera tu; Dòno diners pera els Pobres; &c; y en aquestos casos la Preposició Pera es de datiu.

Tambè la usam pera significar el fi, ó motiu de las accions, y lo ús á que ès destinan; y en aquestas ocasions la dita Preposició Pera es de Acusatiu; v.g: Treballo pera guañar-vos el pa; Estudio pera saber; Vull paper pera escriurer; Demano llibres pera llejir. Pera que te afanas? Pera que hu preguntas? Pera que hu vols?; y es lo matèx que dir: Pera quin fi, ó motiu ho vols?

Los Españols úsan ab mòlta freqüència sa Preposicio doblada Para con; v.g: Quien es la criatura para con el Criador? Quien es el esclavo para con su dueño? Qual es la verdadera devocion para con la Virgen?; pero nosaltres usam los equiva[p. 334v]llents de dita Preposició; pux diem: Qui es la criatura comparada á son Criador, ó en comparació de èll? Qui es lo esclau respegte á son Dueño, ó amo? Qual es la verdadera devocio envers á la Verge Santissima?

Per, en espanyol, Por.

Nosaltres usam la Preposició Per en llog de las dós llatinas Per de Acusatiu, y Pro, de ablatiu; pero els Espanyols usan en llog de una y altra sa única Preposició Por.

Per de Acusatiu.

Se usa aquesta Preposició de Acusatiu en Verbs de moviment de tranzid, ó de pas per alguna part; v.g: Passar per Barcelona, per Mataró; Anar á Manresa per Moyá; Passejar-se per els carrers, per els camps, per las Viñas, &c. Tranzitar per tal part; &c.

Per de Ablatiu.

Aquesta se usa en llog de la Preposició de Ablatiu Llatina Pro; v.g: Ho fas per Déu, per el Pare, per un amic; Ving á suplir per un compaño, que está ocupad; Daré el cavall per cent lliuras catalanas; Un val per molts; Pocs soldads bons valen per un egzercit; Anton está per Corregidor; Ho fas per forsa, per temor, per be, per mal; Te dono mon vestid per ta capa; la montera per el sombrero; &c.

Christo nad per nosaltres, per nostra utilidad (pro nobis natus), crucificad també per nosaltres, per nostre profit, (crucifixus etiam pro nobis) fou clavad en creu per causa de nostres pecads (propter scelera nostra). Nosaltres no tenim Preposició llatina Propter, sinó que usam sas Equivalents, Per

causa de, Per rahò de; Per motiu de; com ho hem vist en el fol.
311. pag. 2ª.

Quand diyem: Per sèr vòs qui sòu, forma una Conjunció composta,
so es: Com Vòs siau. Lo mateix succehex

p. 335r

329.

en dir: Per principiànt nò hu fa mal; Per sèr principiànt, com
sia principiànt; no obstant de sèr principiànt; &c.

Tambè entra aquesta Digció Per en mòlts Modos Adverbials;
com hu hem vist en el fol. 308 pag. 2ª.

En, en Llati, In

Aquesta Preposició llatina In es de Acusatiu, y Abblatiu; y tambe
hu es la Catalana y Castellana En; pux es de Acusatiu quand se
acompaña ab Verbs de moviment á dins de alguna part; com:
Ficar-se en la Igglesia; Entrar-se-èn en alguna part; Entrar en
casa; &c; pero es de Abblatiu quand se junta ab Verbs de quietud,
ó puesto; com: Estar en aquest, ó altre temps; en aquest, ó
aquell llog, &c; Ocupar-se en assó, axó, ú alló; &c.

Forma á vegadas Modos ó Frases Adverbials; v.g: En español;
en general; en particular, ó particular-mènt; &c.

Entre

Aquesta Preposició Catalana, y Castellana denota situació, ó estada en midj de dós ó més personas, accions, ó cosas; v.g: Entre mi, y tu nò hi haja més rencors; Entre parlar, y callar se passa el temps; Jo estig entre lo arc, y la pared; entre la espasa. y la pared; entre portas, &c. Aquesta Preposició rejex Acusatiu; per lo que, el dir en catalá: Entre jo y tu; es un verdader Solecisme; pux el Nominatiu Jo, nò pod ser rejid de la Preposició entre; perque ningun Nominatiu es rejid, sinò Regent; com hu hem dit fol. 325.

Contra.

Aquesta Preposició Catalana, Castellana, y Llatina es també [p. 335v] de Acusatiu, y denota oposició, ó contrarietat entre personas, accions, y cosas; v.g: Père va contra Pau; Jo vaj contra tu; y Tu contra mi; un egzercit contra altre; La triaga es contra el veneno, ó es antidoto; El parlar es contra el callar; assó es contra rahò; &c.

Segòns, en Español Segun, en Llatí Secundum.

Aquestas Preposicions són de Acusatiu cada una en son respetiu Idiome, y denotan conformitat de una cosa á altra; v.g: Doná la senténcia segòns lley; Possehex segòns rahò; Viu segòns sos pares; Escriu segòns Sant Thomás. Aquesta Preposició Catalana tè

causa de, Per rahò de; Per motiu de; com ho hem vist en el fol.
311. pag. 28.

Quand diyem: Per sèr vòs qui sòu, forma una Conjunció composta,
so es: Com Vòs siau. Lo mateix succehex

p. 335r

329.

en dir: Per principiant nò hu fa mal; Per sèr principiant, com
sia principiant; no obstant de sèr principiant; &c.

Tambè entra aquesta Digció Per en mòlts Modos Adverbials;
com hu hem vist el fol. 308 pag. 28.

En, en Llatí, In

Aquesta Preposició llatina In es de Acusatiu, y Abblatiu; y tambe
hu es la Catalana y Castellana En; pux es de Acusatiu quand se
acompanya ab Verbs de moviment á dins de alguna part; com:
Ficar-se en la Igglesia; Entrar-se-èn en alguna part; Entrar en
casa; &c; pero es de Abblatiu quand se junta ab Verbs de quietud,
ó puesto; com: Estar en aquest, ó altre temps; en aquest, ó
aquell llog, &c; Ocupar-se en assó, axó, ú alló; &c.

Forma á vegadas Modos ó Frases Adverbials; v.g: En español;
en general; en particular, ó particular-mènt; &c.

per equivalent Confôrme à; com: Doná la senténcia confôrme à la lley; Prosehèx confôrme à la rahò; Vestex-te modesta-mènt segòns ta condició, confôrme à ton estad.

Quand, emperó, aquesta Veu Segòns nò rejex cas en la Oració Gramatical passa à Adverbi; v.g: Ho referesc segòns m'hu han contad; Los tragtarhè segòns me tragtarán; Segòns faran ab mi, axi hu farè ab èlles, ó també hu farè ab èlles.

Cerca, ó Prop.

Aquesta Preposició de Acusatiu, Cerca es catalana y Castellana, que equival à las llatinas Juxta, Prope, Proxime, Ad, Apud, Circa; y denótan progsimitad, ó cercania de personas ó cosas; v.g: Jo estava cerca, ó prop casa mia; prop, ó cerca el riu; Habitaba cerca la ciutat, ó prop la ciutat.

Quand diyem: Estaba cerca, ó prop, es Adverbi que no rejex cas; pero, quand diyem: Estaba cerca, ó prop casa mia, es Preposició, que rejex los Acusatius casa mia; y, per ultim quad egpressam: Estaba prop ó cerca de casa mia, es Preposició Substantivada, que rejex els Genitius de casa mia; qual Rejimen toca als Substantius, y Digcións Substantivadas; com ho veurem en el fol.

p. 336r

330.

Envers, en Español Hácia, en Llati [mot guixat]

Aquestes Preposicions de Acusatiu servéxen pera denotar á poca diferéncia el paradge en que está, ó succehex alguna cosa, á hond un mira, ó és dirigex; v.g: Envers allí está Barcelòna; Envers Matarò plou; Me-èn vaj envers la mia terra.

Se usa també Substantivada precehida de la Preposició de de Ablatiu, en Verbs de moviment de, pera denotar á poca diferéncia de quina part vé alguna persòna, ó cosz; v.g: Venía un home de envers Barcelòna, ó de la part de Barcelòna; El núvol venia de envers Mont-Serrad, ó de la part de Mont-Serrad.

Sòbre, ó Dessòbre, en Español y Catalá; en Llati Super.

Aquesta Preposicio Simple Sobre, pronunciada en catala ab ò muda, y en español ab ó oberta, denota superioritat de unas cosas, ó agcions, respegte de otras, ja sia per sa material cituaciò, ó per sa Dignitat, ó Soberania; ó per elegciò de assunto; ó per número de aïns, ó cosa semblant; v.g: La ciudad es sòbre una montaña. Sòbre els vassalls es el Rèy; y de aqui vé el nom de Soberá, y Soberania. La caritat es sòbre las demès virtuds, ó es la Soberana, ó Reyna de las virtuds. Lo assunto es sòbre Agricultura, ó Comers. Parlam sòbre las cosas del tèmps. Se disputa sòbre el sentid de aquesta cláusula. Fulano tindrà sòbre cinquanta aïns, ó poc mes de cinquanta aïns. Hi haurá en aquesta pila, munt, ó muntò de blad sòbre cent quartèras, ó poc més de cent quartèras. Sòbre sèr reo convensud, ó á mes de ser reo convensud, ó nó obstant de sèr reo convensud, encara desidja que el perdònen.

La Preposició Dessorre es Composta de la Preposició De De Genitiu, ó Abblitiu, y de la Simple Sobre; y en esta suposició diem: Dessorre la taula está el tintèr; o trau el tintèr dessorre la taula; pero apar que es més propi dir: Sòbre de (p. 336v) la taula está el tintèr; ó trau el tintèr de sobre de la taula; ó posa assó sòbre de la taula; y en estos casos hi ha algo de Substantivad, com igual-mènt hi es, quand diem: El tintèr de sòbre de la taula es mèu; pux de sobre es Genitiu rejid del Substantiu Tintèr. Tambe diem: Demunt de la taula. En la cima del cap; del arbre; de la montaña.

Fins, en Español Hasta, en Llatí Usque, Tenus.

Aquesta Preposició Catalana Fins, va sèmpre acompanyada de la Preposició també Catalana á de Acusatiu; servex pera egspressar tèrme ó paradero de llog, número, quantitat, accions, ó cosa semblant; v.g: Me-èn vaj fins á Barcelòna. Després arribarè fins á Tortosa. Es necessari pelear fins á vènsar. Portava fins á mil soldads.

Ántes, en Llatí Ante

Aquesta Digció Catalana, y Castellana Ántes es Adverbi quand nó rejex cas en la Oració Gramatical; v.g: Jo anava ántes, y tu després; pero, quand rejex Genitiu per medi de la Preposició De de Genitiu es Adverbi Substantivad, ó Equivalent de Preposició; v.g: Jo anava antes de tu, y tu després de mi. Antes de hir. Antes de vuy. Antes de demá. Antes de dós dies. Antes de

Barcelona. Antes de la Iglèsia. Antes de caminar. Antes de riurer, &c. Per lo que denota aquesta Digció prioridad de temps, llog, persóna, cosas, y agcións.

Després; en Castellá, Después; en Llatí, Post.

Aquesta Preposició Llatina de Acusatiu Post correspon á la Catalana Després, y á la castellana Después; pero devem advertir que, quand nó rejexen cas, son Adverbis; v.g: Jo vindré ara, y tu vindrás després; pero quand rejex Genitiu per medi de la Preposició De, es Adverbi Substantivad, ó Equivalent de Preposició; y denota posteritat de temps, llog, persónas, cosas y agcions; v.g: Després de hi es vuy, ó avuy. Després de vuy

p. 337r

331.

será demá. Després de tu só jo. Despres de la ciudad es la Vila. Després del riurer vé el plorar; &c.

Antes que, en Llatí Antequam.

Després que, en Llatí Postquam.

No són Preposicions, ni Equivalents, sino Adverbis, ó Modos Adverbials catalans.

Detrás, ó Tras; en Español Tras; en Llatí Post.

Aquestas Digcions Detrás, y Tras són Adverbis quand nó rejéxen cas; v.g: Tu anirás Devant, y jo Detrás ó Derrera; pero, quand rejexen Genitiu per medi de la Preposició De de Genitiu, són

Adverbis Substantivads ó Equivalents de Preposició; y denótan
situació posterior de persónas, cosas, ó accions; v.g: Jo anava
detrás de tu, ó trás de tu. Detrás de la porta, ó trás de la
porta trobarás lo que buscas. Detrás del riurer ve el plorar.
Detrás de la creu está el diable; &c.

Devant; en Español, Delante; en Llati, Ante.

Aquestas Digcions són oposadas á las immediatas antecedents; y
denotan situació anterior de personas, cosas, ó accions, y també
són Adverbis quand nõ rejéxen cas; v.g: Jo anava devant, y tu
detrás; pero, quand rejéxen Genitiu, per medi de la Preposicio
De, són Adverbis, Substantivads, ó Equivalents de Preposicio;
v.g: Jo anava devant de tu, y tu detrás de mi. Devant de la porta
es lo que buscas, &c.

Enllá; en Español Allende; en Llati Trans, Ultra.

Aquesta Digció Catalana Enllá, quand nõ rejex cas, es Adverbi;
v.g: Fés-te enllá; so es, aparta-àt de assi, aquí, ó allí, &c;
pero, quand rejex Genitiu per medi de la Preposició De, es
Adverbi substantivad, ó Equivalent de Preposició; v.g: Més enllá
del tor[p. 337v]rènt de Cedrón era l'hort de Getsemani; so es, á
l'altra part del torrènt de Cedrón; allende del torrènt de
Cedrón; &c. Per lo que Enllá, y Allende denotan situació
posterior, ó ulterior de persónas ó cosas.

Enzá; en Español Aquende; en Llati Cis, Citra.

Aquesta Digció Catalana Ensá, quand nò rejex cas, es Adverbi; v.g: Fès-te ensá; so es, acosta-àt, aprogsima-àt, acerca-àt; pero, quand rejex Genitiu per medi de la Preposició De, es Adverbi Substantivad, ó Equivalent de Preposició; v.g: El torrènt de Cedron èra mès ensá del hort de Getsemani; so es, era en aquesta part, aguende. Per lo tant aquestas Digcions Ensá, y Aguende sòn oposadas á Enllá, y Allende, y significan situació anterior, ó ceteriór de personas ó cosas.

Ab; en Español Con; en Llatí Cum.

Aquestas Preposicions servéxen pera significar la compaña que es tè, ó ab qui ès fa alguna cosa, ó lo instrument ab que ès fa, ó el medi ab que se aconseguex; v.g: estig ab mon Pare; Va ab sos fills; Treballa ab forsa; Dorm ab gusto; Ab la gràcia se alcanza la glòria; Lo agafáren ab las mans; Lo ferí ab espasa; &c.

Aquesta Preposició ab rejex sèmpre Abblatiu de aquellas parts de la Oracio declinables que pòden servir de compaña, medi, ó instrument; v.g: Junt ab Pere, una cum Petro.

Sens, ó Sense; en Español, Sin; en Llatí Sine. Absqüe.

Aquestas Preposicions de Abblatiu servéxen pera egspressar privaciò, ó falta de personas, cosas, ó accions; v.g: Estig sens mullèr, y sense fills, sens empleo, sens honra, sens dinèrs; Treballa sens prudència; Parla sens cordura; Escriu sens crítica; Estig sens menjar; Sens béurer; La obra está sens acabar; busco la vida tranquila, sens tro-

bar-la, sens que la trobe. Portaba joyas de diamants, sens altres
mòltas alajas de or y plata; pero aqui se comet la Figura
Silepsis, pux s'hi sobre entèn sens contar ó referir altres
mòltas alajas, &c.

Dins, ó Dintre; en Español Dentro, dentro; en Llatí Intus,
Intro, Intra

Aquestas Digicions Catalanas Dins, ó Dintre són Adverbis quand nò
rejéxen cas; v.g: Jo estava dins, ó dintre; y tu estabas fora;
pero, quand rejéxen cas, són Preposicions; v.g: Jo estab dins
casa mia, ó dintre ma casa, en lo interior de ma casa; emperó,
quand diyem, per egzèmples: Jo estaba dins de ma casa, ó dintre de
casa mia, són Adverbis Substantivads, ó Equivalentes de
Preposicions, que rejéxen Genitiu, per medi de la Preposició De
de dit cas. Tambè son Adverbis Substantivads, quan diyem, per
egzèmples: Jo estaba á dins ó á dintre; pux en estas ocasions las
Digicions á dins, y á dintre son Abblatius, rejids del Verb Estar,
per medi de la Preposició ó de Abblatiu, en llog de en de
Abblatiu.

Fora, Defora; en Español Fuera, Defuera; en Llatí Extra.

Aquestes altres Digcions Catalanas, [sic] Fora, y Defora, oposadas á las Antecedents Dins y Dintre, són també Adverbis, quand nõ rejexen cas; v.g: Jo estava Fora, ó Defora, y tu estabas dins, ó dintre; pero, quand rejéxen cas, són Preposicions; v.g: Jo estava fora casa, ó en lo exterior de casa; pero, quand diyem: Jo estava fora de casa, ó defora de casa, són Adverbis Substantivads, ó Equivalents de Preposicions, que rejéxen Genitiu, per medi de la Preposicio De de dit cas; emperó, si diguéssem: Èll vingué de fora casa, ó de defora de casa; serían Abblatius, rejids del Verb Venir per medi de la Preposicio De de Abblatiu. [p. 338v]

Devant ó en presencia; en Casteila Delante; en Llati Córam, Pálam

Aquesta Digció Catalana Devant significa prioridad de puesto, ó número, com hu hem dit en el fol. 331; y es Adverbi quand nõ rejex cas; v.g: Jo anava devant ó primèr, y tu despres, ó en segón, ó tercer llog. &c: pero també significa preséncia; y es adverbi quand nõ rejex cas; v.g: Jo estava devant, ó en presencia, y tu estabas detrás, ó en derrèra; pero, quand rejex cas es Preposició; v.g: Jo estava devant la Igglèsia; Devant el Papa no és comet simonia; pero, quand diyem: Jo estava devant de la Igglèsia, es Adverbi Substantivad ó Equivalent de Preposicio, que rejex el Genitiu de la Igglèsia. També es Substantivada la Digció Devant, quand proferim: Partex-me del devant; pux es Abblatiu rejid del Verb Partir, per medi de la Preposicio De de Abblatiu.

Lluç, ó Distant; en Castellà Léxos; en Llatí Prócul, Lónge.

Aquesta Digció Catalana Lluç, es Adverbi, quand nó rejex cas; v.g: Jo estava lluç, y tu prop; pero, quand diyem: Jo estava lluç de la ciutat, es Adverbi Substantivad, ó Equivalent de Preposició, que rejex el Genitiu de la ciutat; pero, quand diyem: Jo ving de lluç, es Abblatiu, rejid del Verb venir. Axó matèx se ha de dir de la Digció contrària Prop; de la qual hem parlad en el fol. 329, pag. 2ª.

Dalt; en Español Arriba; en Llatí, Sursum.

La Digció Catalana Dalt; en Español Arriba; que significa la habitacio més elevada, ó el llog mes alt, es Adverbi, quand nó rejex cas; v.g: Jo estava dalt, y tu estabas bax; pero, quand rejex cas, es Preposició; v.g: Jo estava dalt de casa, es Adverbi Substantivad, que rejex el Genitiu de casa; emperó, quand diyem, per egzèmple: Axó vé de dalt, es Digció Substantivada en Abblatiu, rejid del Verb venir.

p. 339r

333.

Bax, Debax; Sòta, Dessota, Devall.

En Español: Baxo, Debaxo.

En Llatí: Sub, Subtus, Infra, Deorsum.

Las antecedents Diccions Catalanas són Adverbi, quand nò rejéren cas; v.g: Jo estava bax, y tu dalt; Jo estava sôta, y tu sobre; Jo estava devall, y tu demunt; pero, quand rejéren cas, són Preposicions; v.g: Jo estava bax teulada, ó sota teulada, ó dessota teulada, ó devall teulada; pero, quand diyem: Jo estava bax de la teulada; ó sôta de la teulada, es Adverbi Substantivad, que rejex el Genitiu de la teulada; Y, final-mènt quand diyem: Jo ving de sôta la teulada, ó de bax de la teulada; són Adverbis Substantivads aquestas Veus de bax, y de sôta pux són en ablatiu, rejid del Verb venir, que demana dit cas, pera manifestar la part de hond se vè; per lo que Bax, y Sôta són també Substantivads, pux són en Ablatiu, rejid del Verb Venir.

Sots y So; en Llati Sub.

Aquestas Preposicions Catalanas y Castellanas: Sots, y So, sols se úsan en la imposició de penas; com: So pena de desterro; sots pena de mort; sots privacio de ofici; pero també diyem: Bax pena de desterro; bax pena de mort; bax privaciò de ofici. No pòden aquestas Preposicions passar á Adverbis, ni substantivar-se.

Desde; en Llati, De, E, Ex, A, Ab, Abs.

Aquesta Preposició Catalana, y Castellana Desde asseñala el puesto que els Filososfs anomenan á quo, so es, de hond se vè; axi com la Preposició Catalana Fins, y la Castellana Hasta asseñalan el terme ó ó puesto ad quem, so es, á hõnd se va; v.g: Desde la creacio del mõnd, fins ara; Desde Barcelõna, fins a Matarò; Desde Matarò, fins á Barcelõna; Desde la una, fins á las dõs; &c. La

Preposició catalana Fins sempre va acompanyada de la Preposició Catalana de Acusatiu A, quand la Digció següent no comença en á; v.g: Fins á Barcelona; Fins á Mataró, &c; pero, si comença [p. 339v] en la vocal A, se omiteix la Preposició á; v.g: Fins ara, fins antes de hir; fins assi; fins aqui; fins alli; fins allá; &c.

No poden tampoc Substantivar-se Las Preposicions Desde, ni Fins, ni poden passar á Adverbis; pero, com significhen partida de alguna part, ó arribo á ella, entran en la composició de molts Modos Adverbials; v.g: Desde ara; Desde aleshoras; Desde antes de hir; Desde hir; Desde vuy; Desde demá; Desde assi; Desde aqui; Desde alli; &c. Fins ara; Fins á Després; Fins á vuy; Fins á demá; Fins assi; fins aqui; Fins allí; Fins al añ vinent, Fins á nadal; &c.

No sola-mènt aquestas dós Preposicions Desde y Fins, sinó las demès, á lo menos molts, y quasi tótas ajudan á compóndrer els Modos, ó Frases Adverbials, ó Equivalènts de Adverbis, com ho hem vist en el fol. 305, y següents; si que també ajudan á la Composició dels Equivalènts de Preposicions Llatinas, com hu hem trobad en els folios 311, y 312; Y tót assó és practica en virtud de la Figura Analage, que fa que unas parts de la Oració, ó Especies y Varietads de Digcions és préngan per otras; com els Noms Adjectius, per Substantius; y aduc, per Adverbis, y per

Preposicions; y Adverbis, y Preposicions, per Noms Substantius; y tót assó se practica en la Llengua Catalana, Castellana, y Llatina.

En Catalá, per egzèmple la Veu Bax es Adjektiva, quand se junta ab Substantiu Masculi, ó ab alguna Veu Neutrelisant Demonstrativo-Pronominal; v.g: Home Bax, Alló Bax; y quand se fa Substantivada, admet lo Article Masculi El, y el Neutrelisat Lo; com: El Bax; lo Bax; Quand se acompanya ab algun Verb, y nò rejex cas, passa á Adverbi ó Adverb; v.g: Jo, y tu èram bax; y la Francisca era dalt; pero, quand rejex cas passa á Preposició; v.g: Jo era bax teulada, y tu sòbre; pux en assó és diferencia la Preposició, del Adverbi; Final-mènt, quand diyem: Jo y tu eram bax de la teulada, aquest Bax es Substantivad sens Artiggles, que significa el Bax de la teulada, ó el puesto inferior, y rejex Genitiu, qual Rejimen pertany,

p. 340r

334.

als Substantius y Substantivads tan ab Artiggles, que sens èlles; com ho veurem luego en el seguent Regimen Segòn.

P. Antes nò passes avant, vull advertir-te, que has tingud un grand olvid, en nò contar entre las Preposicions Catalanas la Digció Cada, y la digció Com.

R. Nò Et, no he tingud ningun olvid en assó; pux no es Preposició Catalana dita Digció Com, sinò que es Adverbi assimilatiu, que servex pera comparar, ó egspressar la semblansa de persona, cosa, ó acció ab altrás; v.g: El fill es com son pare; La província es com un regne; escriu com parla.

Servex també pera denotar el modo; v.g: Ja se jo com he de exir de aquest lanse; Nò se com me-èn vaja sens que hu vejan.

Nò es tampoc Preposició la Digció Cada sinò que es Veu Adjectiva Femenina, Singular del Adjectiu de dos Veus Cade y Cada, corresponents al Adjectiu Llatí Quisque, queque, quodque, vel quidque, que servex pera denotar, en nostre idioma, separació de personas, ó cosas en parts ó números iguals; v.g: Cade home, cada dona; cade soldad; cade dós soldads; so es cade número de dos soldads, cade tres, cade quatre, &c. Carla hora, cade die, cade mes, cade añ; cade dos dies, cade tres añs; es á saber cada número de dos dies, de tres añs. A cade un li tocá sa part; cade qual mire lo que fa; so es quiscun home, ú dona mire lo que fa; &c.

Aquest Adjectiu Proximinal Indefinid, del qual hem parlad en el fol. 189, té la propietad de ante-posar-se sèmpre als Substantius, y de estalviar los Artiggles als Substantius Comuns en tòts sos casos mera-mènt singulars; v.g: Diyem en Nominatiu: Cade home, y cada dona es mortal; y, per conseguent [p. 340v] tòts los homens, y donas són mortals; en Genitiu proferim: Es

obligació de cada home, y de cada dona el morir; en Datiu: El decret de morir se doná á cada home, y á cada dona, en las persónas de nostres primers Pares Adam y Heva; En Acusatiu: El decret de morir ábrassa á cada Home, y á cada dona; Y; final-mènt en Ablatiu diyem: En cada home, y en cada dona está impresa la sentència de mort. Sola-mènt tè el defecte de nò poder-se Substantivar ni ab Artiggles, ni sens ells; pero lo matèx esdevé á altres Adjeptius.

P. Quins són los Adjeptius Substantivads ab Artiggles?

R. Són els que, posads en la Oració Gramatical pòrtan los Artiggles Masculins El, ó Lo, el Femení La, y el Neutrelisad Lo; v.g: El bax, la baxa, lo bax; El bo, la bona, lo bo; El prudent, la prudent, lo prudent; lo amarg, lo dol, &c.

P. Quins són los Adjeptius Substantivads sens Artiggles?

R. Els que nò pòrtan en la Oració Gramatical ningun artiggle; v.g: Mòlt, Poc, Tard, Dejorn, Bax, Prudent, Amarg, Dòls, &c; pero aquesta Especie ó Varietat de Adjeptius Substantivads són Neutrelisads, y són els que passen ab freqüència á Adverbis; y de Adverbis á Preposicions; y de Preposicions y Adverbis tòrnan á Substantivads; y en est estad rejéxen Genitiu, com hu anam á averiguar.

Tambè passen á Adverbis las Veus Femeninas dels Adjeptius de dós veus, y la Comuna dels de una sola; pero déuen añadir-se-els la Veu Femenina Llatina Mente, quitada la e final per Figura Apocopa, com hu hem dit en el fol. 304. pag. 2^a; y en tal cas nò

poden passar à Preposicions, ni Substantivar-se, ni seguir el Rejimen dels Substantius, ni de las Digcions Substantivadas, qual Rejimen es el Seguent.

Regimen 2n

Dels Substantius, y Substantivads; y áduc dels Neutrelisads.

P. Que entens per rejimen del Substantiu, y Substantivad?

p. 341r

335.

R. Enteng la Soberania, ó Autoridad, que té en la Oració Gramatical catalana un Nom Substantiu, ó Digció Substantivada pera fèr passar altre Substantiu ó Digció Substantivada al Genitiu, ó Abblatiu, mediant la Preposició De de estos casos, sola ó acompanyada dels deguds Artiggles, posads entre la Preposició y el Substantiu Rejid, segons las Regglas dadas en el fol. 169.

P. Quins són els Noms Substantius, que és posan en Genitiu per medi de la Preposició De de Genitiu?

R. Són els que signifiquen Possesió, ó cosa semblant á ella; porque De qui es la cosa en Genitiu se posa; v.g: El sombrero del Pare y la Mantellina de la Mare; hond els Substantius Sombrero, y Mantellina rejexen els Genitius del Pare, y de la Mare. Axi matèx diyem: El llibre de mi, de tu, de sí, de ell, ó ella; de nosaltres, de vosaltres, de si, de ells, ó ellas.

Dels Genitius de Possessor se Forman en catalá els Adjectius possessius, que té nostra Llengua; vg: Del Pare, Paterno, Paterna; de la Mare, Materno, Materna; del Fíli, Fíli; dels Frays, ó Germans, Fraternal; De Déu, Divi, Divin, Divina; &c. De mi, Méu Mia, Méva, Méua, &c. De tu, Téu, Teua, Teva, ó Tua, &c; De sí Séu, Séua, Séva, ó Sua, &c. De nosaltres Nostre, Nostra; De vosaltres, Vostre, Vostra, &c. De ell, ó ella; ells, ó ellas, Séu, Séua, Séva, ó Sua, &c.

P. Quins són els Substantius, rejids de altres Substantius, que és posan en Ablatiu, per medi de la Preposició De Ablatiu?

R. Són els que signifícan Orígen de Matèria, Llinadje, Pàtria, ó Nació. v.g: Olla de ferro; cullera de llauto; Donzella de ilustre llinadje. Dn Francesc de Déu de St Feliu de Codinas; P. Ramon de Mataro; Home de España; &c. [p. 341v]

Dels Noms de Pàtria ó Nació és fòrman los Adjectius Patricis, y Nationals; v.g: de España, Español, Española; de Cataluña,

Catalá, ó Catálan, Catalana; de Barcelona, Barceloni, ó Barcelonin, Barcelonina; de Sant-Feliu, Sant-Feliuá, ó Sant-Feliuan, Sant-Feliuana, &c.

P. Que entens per Substantivads?

R. Enteng tótas aquellas Digcions, que; encara que nó sian Noms Substantius Comuns, ni Comunisads, se-els dónan en la Oració Gramatical els Corresponents Artiggles Masculins, ó Femenins, Singulars, ó Plurals com si fòssen Noms Substantius Comuns; y aquestos també seguéxen el Rejimen dels Verdaders Substantius; y són de dós sorts; pux uns vénen de la casta de Adjectius, callad

el Substantiu per la Figura Elipsis; v.g: El Just, ó Justa de la
Iglèsia de Jesu-Chris van al Cel; Els Justos, ó Justas de ella
van á la Gloria. L'altra casta de Substantivats ve de Diccions
Indeclinables, v.g: de Verbs, Adverbis, Preposicions,
Interjecions, y Conjuncions, v.g: el Dir del Pere, el Parlar
del Pau; el Si de mi; el No de tu; el Bax de casa; lo Alt de la
monataña; el Com y Que del procés; el Perque de assó, axó, ó
alló; &c.

Ab aquestos egzèmples és veu clar, que els Substantivats de
la casta de Adjectius, se usen en Singular, y Plural, del genero
Masculi y Femeni; y els de la casta de Indeclinables són
merament Masculins y Singulars, els Noms Substantius, y els
Substantivats Adjectius poden neutrelitzar-se, ó passar á
Neutrelizats; y reir també Genitiu, ó Abblatiu per medi de la
Preposició De de aquestos casos.

P. Que entens per Neutrelizats?

R. Enteng unas Diccions Substantivas ó Adjectivas Masculinas ó
Femeninas, passadas a Neutras per medi de las 3as Veus dels
Pronoms Demonstratius Singulars, y la 3a singular del Pronom
Personal Éll, ella, elló; ó passadas á tals per medi del Artiggle
Neutrelizat lo equivalent á ditas Veus Neutrelisants merament
Singulars, essó ú Asso; Exó, ú Axó; Elló, ú Alló; com hu hem dit
en el fol. 177; y també rejexen Genitiu, ó Abblatiu.

p. 342r

P. Hi ha en lo Idiome Catalá algun Substantiu, que amés de rejir Genitiu, ó Abblatiu, per medi de la Preposició De de aquestos casos, púgan rejir Datiu, ó Acusatiu per medi de la Preposició A, ó altra?

R. Si Sr; hi tenim els Substantius Verbals, dels quals és dubta, si són derivats de sos Verbs, ó aquestos de dits Noms, y significan més aviad agció, ó passiò, que sustancia corpórea, ó incorpórea; v.g: Se dubta si el Substantiu Amòr es anteriòr al Verb Amar, Raj al Verb Rajar, Dañ, al Verb Dañar, &c. y de altra part participan dits Noms del Rejimen de dits Verbs amés del que els correspon com á Substantius; v.g: Lo Amòr de Jesu-Christ als hòmens fòu tan intens, que lo obligá á morir en una creu per ells. El Dañ de mi á tu es tan grand, que nò el pug resarcir jo ab pocs dinèrs. El Raj de l'aygua al safredj es tan caudalòs, que luego se omple.

En el primèr egzemple, el Substantiu Amòr rejex el Genitiu de Jesu-christ, y lo Acusatiu als hòmens. En el segòn el Substantiu Dañ rejex lo Abblatiu, ó Genitiu de mi, y el Datiu á tu; y final-mènt el Substantiu Raj. rejex el Genitiu de l'ayga, y lo Acusatiu al safredj

P. Quin papèr póden fèr en la Oraciò Gramatical, tranzitiva, é intranzitiva els Noms Substantius

R. Póden sèr Parts Essencials, ó Agzidentals de la Oraciò Gramatical; pux son Nominatiu, sol, ó acompañad de sos Rejids, pod sèr Suposió de dita Oraciò, que es diu Subjegte ó Persòna Agènt y es Part Essencial de la Oraciò Tranzitiva, é

Intransitiva; pux qui és, egzistex, fa, ó diu se posa en Nominatiu. Lo Acusatiu, rejid de algun Verb Tranzitiu, es part Essencial de las Oracions Tranzitivas, que és diu Oposid, ó Persona Passiènt. Final-mènt el Genitiu, Datiu, ó Abblatiu, rejids de Verbs Tranzitius, é Intransitius, ó altres Digcions, son Parts Accidentals; y, per òltia [p. 342v] els Substantius se acomjojan ab Adjectius, sian Noms, Pronoms, o Particips, ante-posand-se, ó post-posand-se a èlles

P. Quins són els Noms Substantius, que se ante-posan ó post-posan als Adjectius, sian Noms, Pronoms, ó Particips?

R. Els Noms Adjectius, Pronoms, y Particips, que se ante-pósan o post-pósan als Substantius, són els que porta el Rnt Dr Puig en sos Rudiments de la Gramática Castellana, pag. 47 en una Nota, que traduhida al Idiome Catalá, es la següent.

Dels Adjectius, que se Colocan antes
dels Substantius.

Los Adjectius póden per lo comú colocar-se indiferènt-ment antes ó després dels Substantius. Nò obstant (quand van immediads) se han de colocar antes, y nò després:

Primera-mènt els Pronoms Demonstratius, v.g: Aquest home; Aquella dona; &c. menos Matèx; que se coloca igual-mènt després, que antes; v.g: El matèx Autor, ó lo Autor matèx.

2º Quisvulla altres Pronoms, ó Noms, que tingan virtud ó forsa Demonstrativa; v.g: Mon Pare, ton Avi, son amic; Nostre Rey; Qual vida qual-se-voí persòna; altre inconveniènt; &c. Pero

els Possessius Meu, Teu Seu, Nostre, Vostre sempre van després del Substantiu (en Español;) quand aquest porta Artigles; v.g: El llibre meu, ó teu; l'amistad nostra, ó vostra. &c; y quand estan en vocatiu els que el ténen; v.g: O Déu meu.

P. Perque has afadid á la tradugció de la Nota del Dr. Puig aquell Paréntesis (en Español)?

R. Perque en Catalá nó se obsérva aquella Regla; pux van indiferent-mént antes, ó després els Possessius Meu, téu, séu, nostre, y vostre. com queda notad en el fol. 180; y allí matèx se veu quins Pronoms Possessius van devant, y quins detras ab Artigles, ó sense ells; y ara continuarem la tradugció.

p. 343r

337.

Tots també pod anar després; v.g: Los hómens tots. Póden anar despres, ó antes Ningun, y Algun; pero aquest últim en cláusula negativa mes elegant-mént se post-posa; v.g: Nó és trobará Autor algun, que diga. &c.

39 Los Interrogatius, y Admiratius; v.g: Que hora es? Qual llissó deg donar? Quants aña se han passad? Que llastima?; &c.

40 Els Numerals Cardinals; v.g: Un aña, Dós mesos, Quatre dies. Pero los Ordinals póden anar després, ó antes; v.g: El primer die; ó el die primer; encaraque móltas vegadas, particular-mént en citas de llibres acostúman post-posar-se; v.g: Parte 1. cap. 2. § 3.

52 Los Atributs Comuns, que convènen generalment á una espècie, y á tots los individus de ella; v.g: El negre Etiope, Els blancs Armiños; y en efegte diriam mal: lo Etiope negre, los Armiños blancs; perque aquesta egspressió induhiria la suspita de haber-hi etíopes, ó Armiños de altre colòr. Axi son els que egsplícan qualsevoi altra qualitat pròpia, y peculiar; v.g: de Animals, com el tordo Bou; la astuta Guineu; la velós Aguila; la provida Formiga; la oficiòsa Abella; encara que també á vegadas se post-pósan; v.g: la Formiga provida; la Abella oficiosa; &c. si axi hu egzijex la elegància de la clàusula.

62 Los Epitetos pura-mènt de elegància, y que nò añadexen res de significació al Substantiu; v.g: El diáfano ayre; la blanca nèu; el fred jel, &c.

Final-mènt solen colocarse antes aquells Adjectius que se aplican com epitetos de alabansa, ó vituperi; v.g: Una bona índole; una mala criansa; un hell Mòsso; un bon Cavall; un fèo animal; una trista figura; que quand se colócan després del Substantiu, més que epitetos de recomendació, ó de despreci, son regular-mènt atributs diferencials. [p. 343v]

Dels Adjectius, que se colocan despres del Substantiu.

Se colócan després del Substantiu (se entèn, com queda dit, quand van immediats, ó adjunts) tots els Participis, y qualsevol dels Adjectius, que són Atributs diferencials, ó caragteristics de alguna persòna, ó cosa: esto es, aquells que la distinjéxen de altra. Aquestos són:

Primèra-mènt, els que egspréssan la fôrma, ó figura:

v.g: Una post quadrada; una taula rodona; una línea regta. o curva; &c.

2. Els de mida, ó dimensió: v.g: Un Campanar alt, ó bax; Una espasa llarga, ó curta; Un carrer ample, ó estret; &c.

3. Els de afegcions del cos, y de defegtes naturals: v.g: Un Home bèn, ó mal format; gràs, ó flac; dret, ó corcobad; querxo, còx, ó manco; &c.

4. Els de Nació: v.g: Un Soldad Español, Francés, ó Alemañ; &c.

5. Els de colòrs: v.g: Domás carmesi; Casaca blava; Midja encarnada; y també Vin blanc, ó negre. &c.

6. Els de qualitats elementars: v.g: Un Ayre temperad; Una Aygua freda; Una Terra seca, &c.

7. Els de altrás varias qualitats: v.g: Un Ciudadá noble, ó plebeo; un Home afabble; Una Dona benigna; Un Noy través; Un geni dócil, ó aspre; Un vestid nou, ó vell. &c.

Final-mènt els Participis: v.g: Un Home instruyid; Lo Astro dominant; Lo Estil corrènt; Una porta tancada; &c.

Y en prova de que nò són ociosas aquestas prevenciòns observe-ès quan altre sentid tènen á vegadas los Adjectius ab la sola diferència de estar colocads després, ó antes; v.g: Un bèll Noy, se entèn de prèndas del ánimo; Un Noy bèll, se entèn hermòs; Una humil Dona, se diu

p. 344r

338.

de la que tè aquesta virtud: Una Dona humil de la de bax estad. Un home pobre, se entèn de bens de fortuna; Un pobre home, es dir pobre de esperit.

Per últim en cas que nò sèmpre verifiche lo ús lo que aquí se prevè: nò obstant nò és daran despreciabbes aquestas observaciòns: puix quand nò sian lleys figsas, serviran alomenos de rahòns congruents.

Quin Rejimen tènen los Adjectius colocads antes, ó després dels Substantius, en la Oraciò Gramatical?

Com los Adjectius uns sian Noms, altres Pronoms, y altres Participis; y, com els Noms Adjectius uns sian Positius, altres Numerals, y altres Correlatius: y no convingan en sa autoritat en la Oraciò Gramatical: parlarem primèra-mènt del Rejimen dels Noms Adjectius Positius, y en seguida dels Numerals, y Correlatius.

Construgció y Rejimen

Dels Noms Adjectius Positius.

P. Que cosa es la Construgció dels Noms Adjectius Positius?

R. Es la Colocació de ells en la Oració Gramatical, posand-los antes, ó després de algun Substantiu, ó Substitud, pera manifestar alguna Qualitat Positiva de la Substància corpórea, ó incorpórea, significada per el Substantiu, ó sos Substituds.

P. Quins són els Substituds dels Substantius?

R. Són els Pronoms, que és posan en llog de dits Noms, com ho diu el terme; els Pronoms, doncs, pòden sèr ressebtòrs de la Qualitat Positiva, significada per el Positiu.

P. Que cosa es Qualitat Positiva, significada per el Nom Adjectiu Positiu?

R. La que és deu posar en la Substancia significada per el Nom Substantiu, ó son Substitud; y s'hi posa per medi del Verb Substantiu Sèr, ó Essèr, ó altre, egsprèssos ó sòbre-entesos en la Oració Gramatical.

P. De quantas manèras pod posar-se la Qualitat en la Substancia del Substantiu, ó de son Substitud? [p. 344v]

R. De dós manèras, so es, absoluta, y condicional-mènt; y de aquí ve la divisió de la Qualitat Positiva, en Absoluta, y Condicional.

P. Quina es la Qualitat Positivo-Absoluta, posada en la substància corpórea ó incorpórea del Substantiu, ó de son Substitud?

R. La que s'hi posa sens cap condició, sinò absoluta-mènt; v.g: Jo sò blanc, ó blanca; negre, ó negra; &c.

P. Quina es la Qualitat Positivo-condicional?

R. La que és posa en la Substància del Substantiu, ó del Substitut, bax alguna Condicció de las móltas que pod tenir; pux pod sèr aumentada ó disminuïda per Graus; ó fins al Estad de Suficiència ó Insuficiència, ó Desmasia en un sol Substantiu; ó aumentada, ó disminuïda per comparació entre dos Substantius dels quals un ne participa més o menos que lo altre; ó referida entre dos Substantius de igual qualitat.

P. Que enténs per Qualitat aumentada, ó disminuïda per Graus?

R. Entèng lo aumènt de la Qualitat, desde el Grau Positiu Absolut, al Aumentatiu, y de est al Grau Superlatiu; ó la desminuició de la matèxa Qualitat, desde el matèx Grau Positiu Absolut ab Desminuïtiu, y Despreciatiu, y de aquestc al Negatiu Verdader.

P. Quin es el Grau Positiu Absolut?

R. Es aquell en que se enquantra la Qualitat Positivo-Absoluta en el Substantiu, ó Substitut, sens restricció alguna; v.g: Jo sò blanc, ó blanca; negre, ó negra.

P. Quin es el Grau Aumentatiu de Qualitat?

R. Es el que aumenta la Qualitat del Substantiu, ó Substitut; v.g: Jo sò molt blanc, ó blanca; negre, ó negra. Bèn blanc, ó blanca; bèn negre, ó negre. Jo sò blancàs, ó blancassa; negràs, ó negrassa.

P. Quin es el Grau Superlatiu?

R. El que posa la Qualitat en el punt més alt del Substantiu, ó substitud; v.g: Jo sò blanchíssim, ó blanchíssima; negríssim ó negríssima; so es tan blanc, ó blanca; nègre, ó negra com puga sèr, ó á lo menos moltíssim blanc, ó blanca; &c.

P. Quin es el Grau Desminuitiu?

R. El que desminuex la Qualitat en el Substantiu, ó en el Substitud; v.g: Jo sò un poc blanc, ó blanca; negre, ó negra. Jo sò un xic blanc, ó blanca; negre, ó negra. Jo sò blanchet, ó blacheta; negret, ó negreta.

P. Si la Qualitat Positiva es despreciada, ó mofada ¿Quin Adjectiu usam?

R. Nos valem en tal cas del Adjectiu Despreciatiu, finid en ot, y ota en Singular, y derivad del Positiu; v.g: Jo sò blancot, ó blancota; negrot, ó negrota.

P. Per últim ¿Quin es el grau verdadera-mènt Negatiu?

R. Es el que nèga total-mènt la egzistencia de alguna Qualitat Positiva; v.g: Jo hò sò blanc, ó blanca; negre, ó negra. Jo hò sò mica blanc, ó blanca; negre, ó negra. Jo hò sò gens blanc, ó blanca; negre, ó negra. Jo hò sò gens, ni mica blanc, ó blanca; negre, ó negra.

P. Que entèns per Aument, ó Desminuciò de la Qualitat Positiva fins al estad de Suficiència, ó Insuficiència, ó Desmasia?

R. Entèng lo Aument de dita Qualitat, desde lo Estad de Insuficiència, al de Suficiència, y áduc al de Desmasia; y la Desminuciò de la matèxa Qualitat, desde lo Estad de Desmasia, al de Suficiència, é Insuficiència, en un sol Substantiu, ó son Substitud, egsprès, ó sòbre-entès en la Oració Gramatical.

P. Com se manifestan estos Estats en la Oració Gramatical?

R. Se manifestan ab un Nom Adjectiu Positiu, y alguns Adverbis, ab son corresponent Verb; pux en lo Estad de Sobre-abundància usam los Adverbis Massa, ó Desmasiada-mènt; v.g: Jo sò massa blanc, ó blanca; negre, ó negra. Jo sò desmasiada-mènt blanc, ó blanca; negre, ó negra. en lo Estad de Suficiència nos valem dels Adverbis Prou, ó Suficiènt-mènt; v.g: [p. 345v] Jo sò prou blanc, ó blanca; negre, ó negra. Jo sò suficiènt-mènt blanc, ó blanca; negre, ó negra. Final-mènt en Estad de Insuficiència usam los Adverbis Poc, ó Mòlt-poc; v.g: Jo sò poc blanc, ó blanca; negre ó negra. Jo sò mòlt-poc blanc, ó blanca; negre, ó negra, &c. &c.

P. Que entèns per Comparació de Qualitat aumentada, ó desminuida entre dós Substantius egspressads en la Oració Gramatical?

R. Entèng dir: que fènd Comparació [mots il.legibles] Positiva entre dós Subjectes, es aumentada en un, y desminuida en altre; v assó se egsplia ab los Adverbis Mès, y Menos; pux Mès significa lo Aumènt de un, y Menos la Desminució del altre; v.g: Jo sò mès blanc, ó blanca que tu, ó Tu èts menos blanc, ó blanca que jo. En llati: Ego sum albior te, vel, quam tu.

P. Que entèns per Qualitat Referida entre dos Subjectes de igual Qualitat Positiva?

R. Entèng ab assó la Correlació de Qualitat entre dós Subjectes, ningun dels qual tè mès ni menos qualitat que lo altre; y assó se egsplia en Catalá ab Adverbis Correlatius; v.g: Jo sò tan blanc, ó blanca com tu ó que tu. Jo sò axi blanc, ó blanca com tu, que tu. Jo so blanc, ó blanca axi com tu, y axi hu èts tu com jo; &c.

Els llatins ho egspliquen igual-mènt ab los Adverbis

Correlatiu: Tam, Quam, Tam-quám, Ac, Acque, Qualiter, Sicut,
Sic, Ut; v.g: Ego sum tam albus, vel alba, quam tu. tamquam tu,
ac tu, acque tu, qualiter tu, sicut tu, ut tu.

P. Quina diferència hi ha entre la Relació Gramatical, y la
Correlació?

R. La diferència està en que la Relació mira al Substantiu
Antecedent, ó que va davant del Pronom Relatiu; y la Correlació
se dirigex al Seguent Sustantiu, ó que va detrás del Adjectiu
Correlatiu, ó sos Equivalents.

p. 346r

340.

P. Quina diferència hi ha entre la Comparació Gramatical, y la
Correlació?

R. En la Comparació de qualitat entre dós Subjectes un té més, ó
menos qualitat que lo altre: y en la Correlació es per iguals
parts en cada un.

Ab los egzèmples referids fins assí és veu clara-mènt la grand
còpia de Oracions Positives Absolutas, y Condicionals, que és
póden fer ab quiscun Nom Adjectiu Positiu, y áduc Negatives
Verdaderas.

P. Per que dius Oracions Negatives Verdaderas? Que, per ventura,
hi ha Oracions Negatives Falsas?

R. Si Si; perque és pòden fer algunes Oracions ab lo Adverbi Negatiu Nò, y algun Adjectiu Positiu, que nò són Negatives Verdaderas sinò Aparènts; pux són Oracions equivalents de Positives Condicionals, que varian sola-mènt la condició, com se veu en esta llista

Oracions

Negatives Falsas

Positivo-Condicionals.

Jo nò sò massa blanc.....Jo sò prou blanc.
Jo nò sò prou blanc.....Jo sò poc blanc.
Jo nò sò més blanc, que tu.....Jo sò tan blanc, que tu.
Jo nò sò menos blanc, que tu.....Jo sò tan blanc que tu.
Jo nò sò més, ni menos blanc, que tu....Jo sò tan blanc com tu.

P. Com conixerem, quand la Oració Negativa es Verdadera, ó Aparènt?

R. La Verdadera nèga total-mènt la egzistència de la Qualitat Positiva en el Subjecte: v.g: Jo nò sò blanc, ó blanca; negre, ó negra. Jo nò sò gèns blanc, ó blanca. &c. pero la Oració Negativa, Falsa, ó Aparènt nò nèga la egzistència de la Qualitat, ans be la suposa, sinò que la aumenta, ó disminueix, com se veu en dita llista. [p. 346v]

P. Quin Rèjimen tènen las referidas Oracions Catalanas Positives, Absolutas, y Condicionadas, y las Negatives Verdaderas, y Falsas, construïdas ab los Adjectius Positius Blanc, y Blanca; ó Negre, y Negra?

R. Ningun Rejimen; porque nò rejéxen Cas algun; pux tótas las Paraulas, que és tróban en ditas Oraciòns sòn colocadas en ellas, per Concordància, ó per Mera-Construgció, y nò per Rejimen algun; porque el Nominatiu Jo del Pronom Personal de 1ª Persòna Singular, del Género Comú de dós concorda en Género, Número, y Cas ab els Nòms Adjectius Positius Blanc, ó Blanca, y Negre, o Negra, y ab sos Derivads; y el matèx Nominatiu es Suposid, ó Rèy de ditas Oraciòns, y com á tal concorda en Número, y Persòna ab la 1ª Veu Singular del Present de Indicatiu del Verb Ser, ó Essèr, qual es Sò, acompanyada ó nò de alguns Adverbis, els quals en Catalá s'hi pòsan per mera Construgció, y nò per Rejimen algun.

P. Pero pòden els Noms adjectius Positius, y aduc els Particips (que tóts sòn Adjectius de una ó dós Veus) rejir en altras Oraciòns algun dels Casos de las Digciòns Declinabbles, sian de Noms, Pronoms, ó Particips?

R. SÍ SÍ: pux pòden rejir Genitiu, Datiu, Acusatiu, ó Abblatiu, per medi de las Preposicions de aquestos Casos: atenend al Significad dels Noms Adjectius Positius, y dels Particips; y al ús y costum del Idiome, mamad en grand part ab la llèt de la Llengua Llatina nostra Mare.

Y tè de comú cade Nom Adjectiu Positiu, y cade Particip que rejexen els matèxos casos del Primitiu, tóts sos Derivads, tan Aumentatius, que Desminuitius, Comparatius, y Superlatius: pux cade un de èlles es sussebtibble de aumènt, ó desminuició per

Graus, &c. v.g: Jo sò blanc del cos, y negre de l'ànima; blanchet del cos y negret de l'ànima; blancàs del cos, y negràs de l'ànima; blancòt del cos, y negrot de l'ànima; blanchissim del cos; &c.

p. 347r

341.

Genitiu

Rejid de alguns Noms Adjectius, y Particips.

P. Quins són els Noms Adjectius que rejéxen Genitiu?

R. Són els següents Adjectius Positius de dós veus, Masculina, y Femenina: Avaro, avara; Ambiciòs, ambiciòsa; Desidjòs, desidjòsa; Codiciòs, codiciòsa; Cuydadòs cuydadòsa; Solícit, solícita, &c; v.g: Solícit, ó solícita de béns, de honres, de aplausos, &c.

P. Quins són els Particips. que rejéxen Genitiu?

R. Són primera-mènt els Particips de Present de la 1^a, 2^a, y 3ª Conjugació, que tots són Adjectius de una sola Veu, Masculina, y Femenina finida, en la 1ª Conjugació en ant: v.g: Amant, Ignorant; y en la 2^a y 3^a, en ent. com: Aprenént, Bevént Oyént. &c; v.g: Home amant de honras; Dona amant de galantejs. Home aprenént de sastre, ó de sabatèr; Dona aprenént de puntas, ó de midja; &c.

Nò estan tòts en us, y en est cas nos valem de sos Equivalents; v.g: El que, ó la que ama, ignora, apren, beu, ou &c y rejéxen el cas de sos Verbs, com: Amar hòrras, y galantejs; Apéndrer la lliçò, la dogtrina; Béurer vi, ó aygua; Oyir el sermò, y la missa, &c.

Segòna-ment rejéxen Genitiu els pocs Particips de Esdevenidòr Agtius, que tòts són Adjeptius de dós Veus, Masculina, y Femenina, finidas la masculina en or, y la femenina en ora, en totas tres Conjugacions; v.g: Aplegadòr, Aplegadòra, Bevedòr, bevedòra; Oyidòr, oyidòra, &c; com: Home aplegadòr del delme; dona aplegadòra del segon, y escampadòra de la farina; &c.

Nò tòts els verbs tènen Particip de Esdevenidor Agtiu; y en llog de èll usam de sos Equivalents, so es: el qui, ó la que ha de aplegar; tè de aplegar; ó deu aplegar, béurer, oyir, &c; y rejexen el cas de dits Verbs, so es: Aplegar dinèrs; Béurer vi, ó aygua; Oyir el sermò, &c. [p. 347v]

Datiu

Rejid de alguns Adjeptius

P. Quins són los Adjeptius, que rejéxen Datiu?

R. Són els Noms Adjeptius Positius, que signifícan Dañ o Profit, Utilidad ó Inutilidad; Conveniència, ó Desconveniència, &c. v.g: Assó, ú Aquesta cosa li es dañòs, ó dañòsa; li es útil, ó inútil; profitòs, ó profitosa; molèst, ó molesta saludabble, terrible;

&c; v.g: El Llòp es terrible a la Ovel·la; es terrible á ella; li es terrible. El llòp es terrible al Mòltó, es terrible á ell; li es terrible. El Llòp es terrible als Mòltóns, y á las Ovel·las; es terrible á ells, y á ellas; els es terrible; los es terrible.

P. Ara àm manifestas que la Digció Enclítica Li es Datiu Singular del Género Comú de dós; pero jo reparo que alguns diuen: Jo li citad, ó citada; y aquí nó pod sèr Datiu; perque el Verb Citar, com sia Tranzitiu, rejex Acusatius; y per lo tan diyem: Jo lo he citad, ó he citad á ell; y Jo la he citad, ó he citad á ella.

R. Si Sr; es veritat que alguns vulgars diuen: Jo li citad, ó citada; pero també es cert que hem de dir, y escriurer: Jo l'he citad, ó citada; so es, Jo lo he citad; ó he citad á ell; y Jo la he citad; ó he citad á ella; pux per Sinalefa Gramatical quitam las vocals dels Acusatius lo, y la, y unim la l al Verb he; so es: Jo l'he citad; ó he citad á ell, ó ella. Jo l'he hi citad, so es: Jo he citad á ell ó ella allí.

P. Quin Cas rejéxen los Adjectius Verbals, finids en Singular en abble ebble, ibble, de una sola Veu Masculina / Femenina?

R. Rejéxen Datiu; ab la inteligéncia, que quand signifícan Passió, ténen la Persòna Passiènt en Nominatiu, y la Agènt en datiu; v.g: La virtud li es amabble; ó es amabble á ell, ó ella. empero, quand denotan Agciò, ténen la Persòna Agènt en Nominatiu, y la Passiènt en Datiu; v.g: El Llòp es terrible á la Ovel·la; li es terrible; so es: El Llòp causa terror á la pobra Ovel·leta; li causa terròr.

Es tanta la virtud del Datiu Enclític Singular li, y dels demès

p. 348r

342.

Datius Enclítics Singulars y Plurals me, te, nos, vos, y los, acompanyats del Verb es, pera fer rejir Datiu als sobre-dits Adjectius, que fins alguns Noms Substantius, que rejexen naturalment Genitiu, passen a rejir Datiu; v.g: Ell me es Pare, te es Pare, li es Pare; nos es Pare, vos es Pare, los es Pare; so es: Ell es Pare a mi, a tu, a ell ó ella, a nosaltres, a vosaltres, y a ells, ó ellas. Els Llatins nos-hu enseñaren diyend: Ille est mihi Pater, est tibi Pater, est ei Pater, est nobis Pater, est vobis Pater, est illis Pater. y la matèxa practican ab els Substantius Mater, Socer, Filius, Frater, Amicus, Socius, &c.

Aquest Datiu tan transsental se diu de Adquisició, y es comun a Substantius, y Adjectius.

Acusatiu

Rejid de alguns Noms Adjectius Positius

P. Quins són els Noms Adjectius Positius, que rejexen Acusatiu?

R. Són aquells que a més de son significad, manifestan algun fi ó motiu; y demánan las Preposicions Per, y A de Acusatiu; quals Adjectius son: Bo, bon, bona; Abte, abta; Inebte, inebta; Idóneo, idónea; Útil, Inútil; Nad, nada; Destinad, destinada; Elejid,

elejida; Inclinat, inclinada; &c. Elejid pera Governadòr;
destinat pera la Glòria; Nad ó nada pera la virtud; Inclinat, ó
inclinada al mal, al vici; &c.

Acusatiu, ó Abblatiu

Rejids de Noms Adjectius, ó Particips Passius.

P. Quins són els Noms Adjectius que rejexen Acusatiu, ó Abblatiu?

R. Són els Positius de magnitud: Alt, alta; Bax, baxa; Groxud,
groxuda; Prim, prima; Ample, ampla; Estret, estreta, Llarg,
llarga; Curt, curta; Crand; Petit, petita; v.g: La sabata me es
un dit petita, so es, fins á un dit, ó en un dit, ó tè un dit de
petitesa. La taula es llarga dós canas, ó fins á dós canas, ó tè
dós canas de llargaria. La capa es curta quatre dits; so es, fins
á quatre dits, ó en quatre dits, ó tè quatre dits de curtària,
&c. [p. 348v]

P. Quins són els Particips, que rejéxen Acusatiu, ó Abblatiu?

R. Són els Particips de Preterit Passius, y los Equivalentes dels Particips de Esdevenidor Passius.

P. Quins són els Particips de Preterit Passius?

R. Els que van acompanyats, segòns Art. ab el Verb Sèr, ó Essèr en tòtas sas veus desde el Present de Indicatiu, y forman la Passiva dels Verbs Agtius Tranzitius, y rejéxen Abblatiu ab De, ó Acusatiu ab Per v.g: Jo sò amad, ó amada de tu, ó per tu; so es,
Tu amas á mi, ó me amas. Tu èts amad, ó amada de mi, ó per mi; es
á dir: Jo te amo, ó amo á tu; &c. &c.

Pero, si els Participis de Pretérit van acompanyats ab el Verb Haver, ó Haber, són Actius, que fòrman entre altres Temps el Preterit Perfet Proxim del Indicatiu, y seguéxen el Rejimen de sos Verbs: v.g: Jo he amad la virtud. He aborrid el vici. He vingud de Caldas. He anad á Barcelóna. He passad per Matarò; &c.

P. Perque has dit que el Particip de Pretérit havia de anar acompanyad segòns art ab el Verb Sèr, ó Essèr en tótas sas Veus, pera lograr el sèr Passiu?

R. Perque hi ha alguns Catalans, que úsan; contra tótas las Regglas gramaticals, el Particip de Pretérit, unid al Verb Ser, en llog del Verb Havèr, pera egsplciar Agció Passada: v.g: jo sò anad a Caldas. en llog de Jo he anad. Jo sò passad per Matarò; en llog de Jo he passad. Jo sò vingud de Barcelona; en compte de: Jo he vingud. Y assó es contra lo Art Gramatical, que enseña que ningun Verb, que nò sia Tranzitiu pod conjugarse per Passiva; y per lo tant son Particip de Pretérit no pod sèr Passiu.

P. Quand el Particip de Pretérit nò va unid al Verb Sèr, ni al Verb Haver, sinò á algun Substantiu quin Rejimen te?

R. Si devalia de Verb Tranzitiu, rehex Abblatiu ab De, ó Acusatiu ab Per; v.g: El Pare, amad dels fills, ó per els fills. y

arrancad del seno de sa familia, se lamenta amarga-mènt. Si
emperó descendex de Verb Intransitiu, rejex el cas de est; v.g:
El fill inclinad á la virtud, es el consol del Pare; pero
determinad al vici, y abandonad á ell, es la destrucciò de la
casa.

P. Tenim en lo Idiome Catalan alguna altra cosa, que rejexca
Abblatiu ab De, o Acusatiu ab Per?

R. Si Sr; hi tenim los Equivalènts dels Adjectius Verbals
Passius, finids en abble, ebble, ó ibble, de una sola veu
Masculina, y Femenina, pero Neutrelisabble; v.g: El Amabble, la
Amabble, y lo Amabble; y los Equivalènts dels Particips de
Esdevenidòr Passiu; perque, com uns y altres Equivalents se
construhescan ab el Particip de Preterit, unid, segòns art, al
verb Sèr, seguèxen el Rejimen dels Verbs Passius; Dig: Dèu es
amabble; so es: Dèu es digne de sèr amad dels hòmens, ó per els
hòmens.

Els Llatins diuen: Deus dignus est amari ab hominibus. Deus
dignus est ut amatur ab hominibus. Deus amandus est ab hominibus.

Aquest ultim egzèmple Llatí es construhid ab el Particip de
Esdevenidòr Passiu llatí, Amandus, amanda, amandum. Nosaltres nò
èn tenim, ó almenos nò está en ús; pero usam sos equivalents,
quals sòn: Dèu ha de sèr amad dels hòmens ó per els homens. Dèu
tè de sèr amad dels hòmens, ó per els hòmens; y Dèu deu sèr amad
dels homens, ó per els humens.

Abblatiu

Rejid de Noms Adjectius Positius.

F. Quins són los Adjectius que rejéxen á Abblatiu?

R. Són els Participis de Pretérit, fets Noms, que devallan de Verbs, que rejéxen Abblatiu ab De; v.g: Apartad dels estudis; Degenerad dels ante-passads. Desterrad de la ciutat; Separad dels fills. Desamparad [p. 349v] dels pares, y parents. Fujid de Barcelòna. Escapad de la presò. Devallad del Cel, &c.

P. Seguéxen la matèxa Construgció dels Adjectius Positius, los Adjectius Numerals?

R. Nò Sr; perque són incapassos de aumènt y desminuició per Graus, ni pòden sèr Comparatius, ni Superlatius, Disminutius, ni Aumentatius; pux lo que se aumènta, ó desminuix en els Numerals es el Número; y cade Número aumentad, ó desminuid té son Nom Adjectiu Numeral, incapás de aumènt, y desminuició per Graus, y de sèr Comparatiu, ni Superlatiu; pero pòden els Comparatius y Superlatius tenir el Rejimen Partitiu dels Numerals; per lo que parlarem primera-mènt del Rejimen dels Noms Numerals y després del dels Comparatius, y Superlatius.

Construgció, y Rejimen

dels Noms Adjectius Numerals.

P. Quins són els Noms Numerals, y qual es sa Divisió?

R. Ja hu hem dit en el fol. 161 y següents; y allí hem vist que uns són Adjectius, y altres Substantius.

P. Per que sola-mènt parlas de la Construgció, y Rejimen dels Noms Adjectius Numerals, y nò dels Substantius?

R. Perque la Construgció, y Rejimen dels Noms Substantius Numerals es la matèxa dels altres Substantius; pux uns y altres rejexen Genitiu: v.g: Una Dodzena de figas. Una Vintena de lliuras. Un Centenar de cols. Un Miliò de duros; &c.

P. Quins Noms Numerals són Adjectius?

R. Ne són primèra-mènt els Cardinals, dels quals el primer es de dós Veus, mera-mènt Singular: Un, una; pux quand diyem: Uns, unas usam un dels Pronoms Indefinids; y els demès Cardinals són Adjectius de una sola Veu, mera-mènt Plural; com: Dòs, Tres, Quatre, &c.

p. 350r

344.

Segòna-mènt són Adjectius els Numerals Distributius, quals són De un, en un; De dós, en dós; De tres, en tres; &c. Tercèra-mènt són Adjectius de dos veus Singulars y Plurals els Proporcionals: Senzill, senzilla; Dòbble, dòbbla; &c. Quanta, y última-mènt són Adjectius de dós Veus Singulars y Plurals els Numerals Ordinals: Primèr, primèra; Segòn, segòna; Tercèr, tercèra; Quart, quarta; &c.

P. Quina es la Construgció dels Adjectius Numerals?

R. Es la Colocació de éllo en la Oració Gramatical ante-posand-los, ó post-posand-los als Substantius ab els quals déuen convenir en Género, Número, y Cas. Els Cardinals van sèmpre ante-posads als Substantius. Els Proporcionals, y Ordinals se ante-pósan, ó post-pósan segons el gust del Gramàtic; y

finalment els Distributius s'hi col·loquen de est modo: Els Soldats anaven acolumnats de un, en un; de dós, en dós; de tres, en tres; de quatre, en quatre, &c.

P. Quin es el Rejimen dels Noms Adjectius Numerals Cardinals?

R. Es el Rejimen Partitivo-Numeral, que dóna facultat á la més petita part Singular, ó Plural del Número de Persónas, ó cosas egressas ó sòbre-entesas en la Oració Gramatical, pera fer passar la més numeròsa Part de ditas Persónas, ó cosas al Genitiu, Acusatiu, ó Abblatiu Plurals, per medi de las corresponènts Preposicions: v.g: Un Soldad ó dós. Un ó dós dels Soldads. Un, ó dós entre els Soldads. Un, ó dós de els Soldads. Els llatins diuen: Unus miles, vel duo. Unus, vel duo militum. Unus, vel duo inter milites. Unus, vel duo de, é, vel ex militibus.

Aquest Rejimen Partitivo-Numeral es tan egrés entre els Gramatics, que també és troba entre els Comparatius, y Superlatius; y áduc entre els Pronoms Indefinids, fets Correlatius, com ho veurem tractand-ho per son degud método

Construcció, y Rejimen

Dels Adjectius Comparatius, y Superlatius. [350v]

P. Com se fórman en catalá, y áduc en Llatí els Noms Adjectius, Comparatius, y els Superlatius?

R. Els comparatius és fórman dels Adjectius Positius, ante-posand-los sèmpre los Adverbis Més, ó Menos; v.g Més blanc, ó blanca; ó Menos blanc, ó blanca. Més negre, ó negra. ó Menos

negre, ó negra. Els Llatins diuen també: Magis vel minus albus vel alba. Magis, vel minus niger, vel nigra; pero á més de assó ténen Comparatius, formads de sos respectius Positius; v.g: De Albus Álbior, que significa més blanc ó blanca; De Niger Nígrior, més negre, ó negra. Nò té la Llengua Catalana Comparatius formads de sos respectius Positius com la Llengua Llatina; pero usa aquestos: Millòr, Pidjor Majòr, Menòr; Superiòr, Inferiòr; Anterior, Posterior; Interiòr, Egsteriòr; Citeriòr, y Ulteriòr; presos del Llatí; pero pronunciads Mudts en la última òr. so es, midj punt mes alta que la brèu llatina.

P. Com se construén las Oracions Comparatives Catalanas, y las Llatinas?

R. Se contruénen de aquest ó semblant modo: v.g: Jo sò més, ó menos blanc, ó blanca que tu. Tu est més ó menos blanc, ó blanca que jo; &c. Els Llatins diuen també: Ego sum magis vel minus albus, vel alba quam tu. Tu es magis vel minus albus vel alba quan ego; &c.

La conjunció Llatina Quam, y la nostra Que demánan als matèxos casos de las persònas, ó cosas comparadas, si dependéxen de un matèx Verb; v.g: Millòr es la pau, segura, que la victòria esperada. El Cesar es més fort, que sabí. El germa es més semblant al Pare, que á la Mare. els Llatins diuen també: Melior est tuta pax, quam sperata victoria. Caesar fortior est quam sapiens. Frater similior est Patri, quam Matri. Pero si nò depènjan de un matèx Verb, nò sequéxen el matèx cas: v.g: Uso de Cissero.

qui es més docte, que Salussio. Utor Cicerone, doctiore quam Salustius, supleo est.

Entre els Llatins es molt elegant; posar en Abblatiu, sòbre-entesa, per la Figura Elipse, la Preposició Llatina Prae, la Persona ó cosa, que està després de la nostra Conjugió Que; v.g: La virtud es més preciòsa que l'Or. Virtus pretiosior est auro. Alguna vegada que altra se egsprèssa la Preposició Llatina Prae; v. g: Tu prae ceteris fortior, tu èts mes fort, que els demès.

Els Comparatius, á més de sos propis casos prènen els que rejèxen sos Positius; v.g: Tu èts més alt que jo tres dits, so es, en tres dits, ó fins á tres dits. Tu altior es me tribus digitis. El fill es més semblant al Pare, que á la Mare. Filius similior est Patri, quam Matri; pero és deu notar, que quand la Conjugió Llatina quam, ó sos Equivalènts Ac, Atque, unèxen els casos, que el Comparatiu llatí pren de son Positiu, ningun se podrà posar en Abblatiu; y lo mateix se ha de fèr, quand unèxen dós qualitads en un matèx subjepte, significadas per distingts Adjeptius; v.g: Caesar fortior est, quam sapiens, ac sapiens, vel atque sapiens.

P. Quand els llatins fan Comparació per Desminució ¿com ho fan?

R. Ho fan per medi del Adverbi llatí Minus, ante-posad al Positiu; axi com ho fèm nosaltres ab nostre Adverbi Menos; v.g: El dexèbble es menos sabi, que el Mestre. Discipulus es minus sapiens Magistre; vel quam Magister.

P. Hi ha ninguna altra Construgció Comparativa Catalana, y áduc Llatina?

R. Sí Sr; pux tenim la Construgció, y Rejimen Positivo-Comparatiu, que con hu hem dit poc ha del Positivo-Numeral, dóna facultad á la Part més petita de Persónas, ó cosas, pera fèr passar la part majòr al Genitiu, Acusatiu, ó Ablatiu Plurals, per medi de las corresponènts Preposicions; v.g: La mà dreta es més forta, que [p. 35iv] la esquerra. La mà dreta es la més forta. De las mans la més forta es la dreta. Entre las dós mans la més forta es la dreta. De las dós mans la més forta es la dreta. Els Llatins diuen: Manus dextera fortior est sinistra. Manus dextera fortior est. Dextera manum fortior est. Inter manus, vel antre manus dextera fortior est: é, vel ex manibus dextera fortior est.

Dónan també els llatins el matèx Rejimen Partitiu als Superlatius, v.g: Eneas fuit fortissimus Teucro; Teucrorum fortissimus; inter vel ante Teucros fortissimus: é, vel est Teuris fortissimus. Nosaltres diríam Enéas fòu Troyá fortissim; dels Troyans fortissim, entre els Troyans fortissim; dels Troyans fortissim.

Assó obliga á un antig Comentador de Arasme á dir: Que els Noms Comparatius, y Superlatius, quand se prénen partitiva-mènt demanan Genitiu del Número Plural, si nó es que el Nom, en Singular significa multitud; v.g: Plato fuit totius Graeciae doctissimus; so es: Platon fòu el doctíssim de tóta la Grecia.

Enseña dit Comentador, que el Genitiu, rejid del Comparatiu, y Superlatiu, si es del Número Plural és pod mudar en Acusatiu ab Preposició ante, ó inter, ó en Abblatiu ab Preposició é, ó ex; y si es Singular nó; pero, que podem fèr-lo Plural diyènd; v.g: Plato fuit omnium Graecorum fortissimus; inter, vel ante omnes Graecos fortissimus; ex omnibus Graecis fortissimus. nosaltres diríam: Platon fòu el doctíssim de tòts els Grègs; ó entre tòts els Grègs.

P. Pod trobar-se aquest reïmen Partitiu en altres Adjectius que en els Numerals, Comparatius, y Superlatius?

R. Sí; es pod trobar també entre els Pronoms Indefinids, y Correlatius.

Construgció y Reïmen

Dels Pronoms Indefinids.

p. 352r

346.

P. Que cosa són els Pronoms?

R. Són unas Adjectius de una, dós, ó tres veus, que és pósan en la Oració Gramatical en llog de algun Nom Substantiu; com hu hem dit en el fol. 172 .

P. Els Pronoms Indefinids en llog de quin Substantiu se pósan?

R. Se colócan en llog, ó puesto de algun Substantiu Indefinid, callad en la Oració Gramatical; pux quand es egressad dit Substantiu dexan de ser Pronoms Indefinids y pássan á Adjectius Indefinids, que concórden en Género, Número y Cas ab dit Substantiu per el qual substituhian.

P. Quin Rejimen póden tenir en la Oració Gramatical els Pronoms, ó Adjectius Indefinids, y els Substantius Indefinids, callads, ó egressos en dita Oració?

R. Segòns ia Construcció de la Oració, pod el Pronom, ó Adjectiu Indefinid rejir Genitiu, Acusatiu, ó Abblatiu Plurals, per medi de sas corresponènts Preposicions, qual Rejimen se diu Partitiu Indefinid; y el Substantiu Indefinid, egress, ó callad, pod rejir Genitiu, ó Abblatiu, per medi de la Preposició De de aquestos casos, qual Rejimen correpon als Substantius.

P. Construheme, doncs, una Oració Indefinida, en la qual se troben el Rejimen Partitiu, y el dels Substantius?

R. La Oració que V.m. em demana, entre altrás, es aquesta: Qui de vosaltres de mala intenció me arguhirá de peccad? ó: Quin home de vosaltres de mala intenció, ó entre vosaltres me arguhira de peccad? pux el Genitiu de mala intenció es rejid del Substantiu Indefinid, egress, ó sòbre-entes home; y el Genitiu Plural de vosaltres, y el Acusatiu entre vosaltres són rejids del Pronom ó Adjectiu Indefinids Qui ó Quin. Els Llatins dirían: Quis vestrum mala intentionis, vel inter vos, vel ex vobis arguet me de peccato? [p. 352v]

P. En aquesta altra Oració Indefinida, y Comparativa: Ninguna fou més humil, que Maria Santíssima ¿quin Rejimen hi ha?

R. Nò n'hi ha ningun; pux tótas las Digcions Declinabbles, que és tróban en dita Oració, quals són Ninguna, humil, y Maria Santíssima estan en Nominatiu, qual cas nò pod sèr rejid de ninguna Digció Declinabble, ni Conjugabble. Sí, ¿emperó, diguésem: Ninguna Dona del món; de las del món, ó entre las del món fou més humil que Maria Santíssima; trobariam els dós referids Rejimens: pux el Genitiu del món es rejid del Substantiu Dona; y el Genitiu, y Abblatiu Plurals de las, y lo Acusatiu entre las són rejids del Adjectiu Indefinid Ninguna.

P. Quina es la Colocació dels Adjectius Indefinids en la Oració Gramatical?

R. Se colócan en élla á la moda dels Adjectius Correlatius, que és diuen Relatius de Accidènt: so es, se colócan al revés dels Adjectius Relatius de Substància.

Construgció y Rejimen

Dels Adjectius Correlatius, dits Relatius de Accidènt.

P. Que entèns per Adjectius Correlatius?

R. Entèng uns Adjectius, que és referéven á un Substantiu Següent, y ab éll concórdan en Género, Número, y Cas; v.g: Tal es el fill, quals són sos pares; en qual Oració són Correlatius los Adjectius Tal, y Quals, que antecedeven als Substantius Fill, y Pares, y ab élls concordan en Género, Número, y Cas; y entre dits Adjectius també hi ha alguna Relació de Qualitat.

P. Quantas, y Quinas són las Varietats dels Noms Adjectius Correlatius?

R. Són Sis: es á dir: Correlatius de Qualitat, Quantitat, Capacitat, ó Grandària, en Distribució, en Orde, y en Número: com hu hem dit en el fol. 156. pag. 2ª. y següent; y allí matèx hem vist. que las Oracions

p. 353r

347.

Gramaticals, fètas ab Correlatius pòden variar-se ab Adjectius que significhen Qualitat, Quantitat, Capacitat, &c: y áduc poden construhir-se ab Adverbis.

P. Quin Rejimen pòden tenir els Correlatius?

R. Á tót rigor pòden els Correlatius de Número tenir el Rejimen dels Substantius, y Partitivo-Numeral: v.g: Quants de Vosaltres de Granollers, ó entre Vosaltres de Granollers, que passareu per la Pineda fósca: Tants sereu robats. En qual Oració el genitiu de Vosaltres, y lo acusatiu Entre Vosaltres són reitds del Correlatiu de Número Quants: y lo Abblatiu de pàtria De Granollers es reitd del Pronom Vosaltres, que está en puesto del Substantiu Fills. Vea-às el fol. 365.

P. Quina diferència hi ha, entre els Correlatius, y els Relatius?

R. La diferència entre ells es grand: pux els Relatius concórdan ab son Antecedent Substantiu á lo menos en Género, y Número: pero els Correlatius déuen concordar en Género, Número, y Cas ab el Següent Substantiu. Més, ab Correlatius fèm Interrogacions, y ab Relatius nó: y per lo tant és diuen Preguntas Correlativas.

P. Que entens per Preguntas Correlativas?

R. Enteng las Oracions Interrogants, construïdas ab los Adjectius Correlatius Que, Qui; Quin, quins; Quina, Quinas; Quant, Quants; Quanta, Quantas; y Qual, Qualse; ante-posads sempre als Substantius ab To Interrogant; v.g: Que hora es? quina hora es? o Quin' hora es? &c.

P. Quin Rejimen pòden tenir els Correlatius Interrogants?

R. Pòden tenir el Rejimen dels Pronoms Indefinids, qual es el Partitiu com he hem vist en el fol. 346.

P. Que vol dir Rejimen Partitiu?

R. El Rejimen, que egzercex la Part. sòbre el Tòt, fend-lo passar al Genitiu, Acusatiu, ó Abblatiu plurals, com tantas vegadas queda dit. [p. 753v]

P. Perque has contad entre els Correlatius el Relatiu Qual en singular, y Qualse en plural?

R. Perque dit Adjectiu fa en catalá paper de Relatiu, y de Correlatiu, y ádu de Possessiu: pur, quand és referex á un Substantiu antecedent es Relatiu, y diuem: El qual, la qual, lo qual; els quals, las quals; pero, quand se ante-posa als Substantius es Correlatiu: v.g: Qual home, qual dona, quals hòmens; quals donas, &c; y final-mènt, quand significa possessió es Pronom Possessiu, que equival al Possessiu Llatí Cuius, cuja, cuium y al Castellá Cuyo, cuya; v.g: Las armas son de los soldados, cuyos son los caballos; y nosaltres diuem: Las armas són dels soldats, dels quals són els cavalls; y en est egzèmple es Relativo-Possessiu; pur és referex al Substantiu antecedent Soldats, y significa la possessió dels cavalls.

Construgció

Dels Pronoms Relatius, dits de Substància.

P. Que entens per Pronoms Relatius?

R. Els que fan Relació, ó és referexen á un Substantiu antecedent, y ab èll concórdan á lo menos en Género, y Número, pux algunas vegadas disconvènen en Cas: v.g: La carta que li portas es del Pare; en qual Oració La Carta es Nominatiu Singular, y del Género Femení, y el Relatiu Que es de tót Género, y Número, pero es en Acusatiu: per lo que disconvènen en Cas tan sola-mènt.

P. Perque el Relatiu Que, en dita Oració es en Acusatiu?

R. Perque es rejid del Verb Portar, que demana Acusatiu de la cosa portada y Datiu de la persóna á qui és porta: y per avó usam en dita Oració el Datiu singular li, que es del Género Masculí, y Femení: so es: La carta que portas á èll, ó èlla es del Pare.

P. Quin Regimen tènen els Pronoms Relatius?

R. Ningun: perque, encara que és tróben en alguna Oració Relativa, alguns casos rejids, hò hu són del Relatiu, sinò de algun Nom Substantiu, ó Adjectiu, ó de algun Verb: v.g: El llibre del Pare, que li portas es bo. En esta Oració hi ha tres casos rejids, so es, lo Acusatiu Relatiu Que, y el Datiu Personal li, rejids del Verb Portar, que rejex Acusatiu de la cosa portada, y Datiu de la Persóna, á qui és porta: y, final-mènt

s'hi troba el Genitiu de Possessòr del Pare, rejid del Substantiu Llibre, possehid del Pare, quin es 3ª Persòna Possessòra.

P. Quantas són las Persònas Possessòras, y sos Genitius?

R. Sòn sis: so es, Genitiu de 1ª, 2ª, y 3ª Persòna Singular; y de 1ª, 2ª, y 3ª Plural.

P. Quins són els Genitius de Possessòr de 1ª, 2ª, y 3ª Persòna Singular?

R. Sòn els Genitius de mi, de tu, y de ell, ó ella.

P. Quins són els Genitius de Possessòr de 1ª, 2ª, y 3ª Persòna Plural?

R. Sòn els Genitius de nosaltres, de vosaltres, y de ells, ó ellas.

P. Hi ha cap Varietat dels Genitius de la 1ª, y 2ª Persòna Singular ó Plural?

R. Nò Sr. sèmpre són els matèros: so es, de mi, de tu, de nosaltres, y de vosaltres; pero dels de 3ª Persòna Singular, y Plural són tantas las Varietats, quantes són els Noms, Pronoms, y Participis: pur tòts els Genitius, menos els de 1ª, y 2ª Persòna Singular y Plural són de 3ª Persòna Singular, ó Plural; y el Genitiu de si, que sèmpre es de 3ª Persona, es Singular, y Plural, Masculí, y Femení.

P. En llog del Genitiu de Possessòr, quees lo que és posa en la Oració Gramatical?

R. S'hi pòsan els Pronoms Possessius

Construcció, y Rejimen

Dels Pronoms Possessius de 1ª, 2ª, ó 3ª Persòna.

P. Quins són els Pronoms Possessius de 1ª, 2ª, ó 3ª Persona Singular, ó Plural?

R. Són els que es posan en la Oració Gramatical, en llog del Genitiu de Possessor de 1ª, 2ª, ó 3ª Persona Singular, ó Plural; com hu hem dit en el fol. 179; y següents.

P. Quina es la Construgció dels Pronoms Possessius?

R. Es la colocació de ells en la Oració Gramatical, ante-posand-los, ó post-posand-los als Substantius ab Artiggles, ó sens ells, com quèda dit en dit llog. [p. 354v]

P. Se póden usar, sens perill de equivocació, els Pronoms Possessius en tóta oració Gramatical?

R. Quand el Suposid de la Oració es de 1ª ó 2ª Persona, Singular ó Plural, nò hi ha perill de equivocació, encara que l'Oposid sia de 3ª Persona: v.g: Jo enquantri a Père en ma casa, ó en ta casa, ó en sa casa, ó en la nostra, ó en la vostra, ó en la sua; pero en concurs de dós ó més 3as Persones, capassas de possessió serà ambigu el sentid, si sa inteligència nò se arrégla á las Lleys de Possessiò, que els Gramátics anoménan Reciprocació?

P. Quinas són las Lleys de Possessiò, ó Reciprocació?

R. Són las que asseñala el Dr Puig, en sos Rudimentos de la Gramática Castelana pag. 64. en la Nota B.

1ª Lley.

En concurs de dós ó més 3as Persones se referex el Possessiu al Suposid, ó Persona anterior, y més principal, en cas que tótas sían capassas de una matèxa Possessiò; v.g: si dig: El Pare de Joan doná á un amic seu notícia de haber-se-li declarat

favorable son plét. El sentid de aquesta clàusula nó serà ambíquo, si aquells Pronoms Possessius séu, y son se referexen al Pare com á Suposid ó Persòna anterior, y principal de dita Oraciò. Aquesta es la causa de que diría mal, qui digués: Père defensá á un amic, y a son Pare; entenènd parlar del Pare del amic; perque aquell Pronom Possessiu son, pròpia-mènt se referex á Père, que es el Suposid y principal Persòna de aquesta Oraciò; per lo que en estos, y semblants casos, pera evitar tòta equivocació, ó ambiguitad, serà conveniènt valer-se de un Pronom Demonstratiu diyènd: Père defensá á un amic, y al Pare de aquest.

2ª Lley.

En concurs de dós ó més 3as Persònas, de las quals el Suposid nó sia capás de la Possessió, se referex el Possessiu al Oposid, ó cas reud, capás de dita Possessió: v.g: El Cassadór agafá la Tàntula en son niu, hònd aquell Pronom Possessiu son nó pod referirse sícò á la Tàntula, que es la que tá niu, y nó el Cassadór.

Las referidas dós Lleys servéyen pera evitar Amfibología, figura, que és comet sèmpre, y quand es ambíquo: ó dubtós el sentid de la

Oració; v.g: Lo Astòr, ó Esperver agafá l'Águila en el niu;
perque el tenir niu tan convé al Astòr com á l'Águila; per lo
que, si el niu éra del Astòr, direm: Lo Astòr agafá l'Águila en
son niu; pero si éra de l'Águila, direm: Lo Astòr agafá l'Águila
en el niu de aquesta.

P. Per que has usad els Genitius de aquest, y de aquesta pera
determinar, y distingir, quina de las 3as Personas de la Oració
es la Possessòra?

R. Perque són Genitius de un Pronom Demonstratiu, y els Pronoms
Demonstratius ténen l'ofici de distingir una tercèra Persona de
l'altra, so es, aquesta de aqueixa; y aquesta, y aqueva de
aquella.

Construcció

Dels Pronoms Demonstratius.

P. Quins són els Pronoms Demonstratius?

R. Són els que demòstran la Persona ó cosa, que está prop de mi,
ó nosaltres: de tu, ó vosaltres: ó apartada de uns, y altres.

P. Quins sò els Pronoms Demonstratius de Persona ó Cosa, que está
prop de mi, ó de nosaltres?

R. Són: Est, esta, essó; y Aquest, aquesta, assó.

P. Quins són els Pronoms Demonstratius de Persona ó cosa, que
está prop de tu, ó vosaltres?

R. Són: Ev, eva, evó; y Aquest, aqueva, avó.

P. Quins són, final-mènt, els Pronoms, que demòstran á la
Persona, ó cosa, que está apartada de mi, ó nosaltres, y de tu, ó
vosaltres?

R. Són els Pronoms: Aquell, aquella, alló; y Éll, èlla, elló:
pero aquest últim Pronom té més de Personal, que de Demonstratiu;
pux es verdader Pronom Personal de tercera Persona.

Construgió

Dels Pronoms Personals.

P. Quins són els Pronoms Personals? [p. 355v]

R. Són els que es pòsan en llog del nom, de la 1ª, 2ª, ó 3ª
Persona Gramatical. Singular, ó Plural.

P. Quin es el Pronom de 1ª Persona Singular, ó Plural?

R. El Pronom Jo es de 1ª Persona Singular; y Nosaltres de la 1ª
Plural.

P. Quin es el Pronom de 2ª Persona Singular, ó Plural?

R. De la 2ª Singular es el Pronom Tu; y de la Plural Vosaltres

P. Finalment, quins són els Pronoms de 3ª Persona Singular, ó
Plural?

R. Són els Pronoms de tres veus Singulares: Éll, èlla, elló;
Aquell, aquella, alló; y solament dos de Plurals: Élls, èllas; y
Aquells, aquellas.

P. Peraque servéven els Pronoms Personals de 1ª, 2ª, y 3ª Persona
Singular, ó Plural?

R. Servéven per una de las Parts Essencials de tóta y qual-se-vol
Oració Gramatical Agtiva, y Passiva, que es el Suposid, ó
Subjete egsprés, ó sobre-entès; pux tots els Nominatius
Singulares són Suposid de 3ª Persona Singular, y els Plurals de 3ª
Plural, esbetad el Nominatiu Jo, que es Suposid de 1ª Singular.

y el Nominatiu Tu de segona Singular; y el Nominatiu Plural Nosaltres és Suposid de 1ª Persona Plural, y el Nominatiu Vosaltres, de 2ª Plural.

P. Quina es l'altra Part Essencial de la Oració Agtiva, y Passiva?

R. Es el Verb Agtiu, ó Passiu; de modo que sens Suposid, y sens Verb Agtiu ó Passiu egspréssos ó sòbre-entesos nò hi pod haver Oració Gramatical en construhida; y aquesta Uniò de Suposid, y Verb Agtiu ó Passiu se diu Construgció del Verb Agtiu, ó Passiu.

Construgció

Dels Verbs Catalans Agtius.

P. Quins són els Verbs Agtius

R. Són els que Signifiquen Acció Tranzitiva, ó Intransitiva.

P. Quina es l'Acció Tranzitiva?

R. La que deu passar desde el Suposid, ó Nominatiu, al Oposid, ó Acusatiu, á fi que la Oració sia perfêta; so es, deu passar desde la Persòna Agènt, á la Passiènt: v.g: Jo amo á Déu, Tu aborreixes el vici: en quals Oracions Deu y el vici són Persònas Gramaticals Passiènts; y Jo y Tu són las Persònas Agènts.

p. 356r

350.

P. Quina es l'Acció Intransitiva?

R. La que nò deu passar de la Persòna Agènt, á fi que la Oració sia perfêta; v.g: Jo visc; Tu mors; pux l'acciò de viurer jo, y morir tu, nò ha de passar de mi, ni de tu.

P. En que, doncs, convènen els Verbs Agtius Tranzitius, é Intransitius?

R. Convènen en que han de tenir en Nominatiu egsprés, ó sòbre-entés per Suposid, ó persòna Agènt: ó en son llog un Infinitiu Substantivad, ó altra Digció Substantivada.

P. Hònd se ha de colocar el Suposid ó Subjegte, antes, ó després del Verb?

R. Se ha de posar antes del Verb en lo Indicatiu, Obtatiu, y Subjungtiu; y després del Verb en lo Imperatiu, Infinitiu, y Gerundiu.

P. En que déuen convenir el Suposid, y Verb en la Oració?

R. Déuen concordar en Número, y Persòna; com quèda dit en el fol. 322.

P. En que és diferencian els Verbs Tranzitius dels Intransitius?

R. Se diferencian en son Rejimen: puix els Tranzitius reixen en tòts essencial-mènt Acusatiu de Persòna Passiènt, que és diu Oposid; y els Tranzitius fexid nò tenen Oposid; Nò n'hi ha ni tan sols un, que tinga Persòna Passiènt.

Rejimen

Dels Verbs Intransitius.

P. Que entèns per Rejimen dels Verbs Intransitius?

R. Entèng l'Autoritat de èlles, pera fèr passar al Genitiu, Datiu, Acusatiu, ó Abblatiu, tòtas las diccions Declinabbles, sian Noms, Pronoms, ó Particips, ó Diccions Substantivadas.

P. Nò has dit poc ha, que ningun Verb Intransitiu pod rejir Acusatiu ú Oposid? Pux, com dius ara que pòden rejir Genitiu, Datiu, Acusatiu, y Abblatiu?

R. Perque, encara que alguns Verbs Intransitius rejescan Acusatiu, nò [p. 356v] es aquest, Oposid, ó Persòna passient; pux nò pod passar á sèr Suposid Passiu; y tòta Persòna verdadèra-mènt passient pod sèr Suposid Passiu.

P. El Verb Amar-se es Tranzitiu, que rejex Acusatiu ú Oposid; y axi com diyem: Jo me amo; Tu te amas; Ell, ó ella se ama; &c; diyem també: Jo èm moro; Tu èt mors; Ell, ó ella às mor; luego el Verb Intransitiu Morir-se rejex també Acusatiu, ú Oposid.

R. Nò Sr; perque los Acusatius Enclítics Naturals me, te, se, &c; rejids del Verb Tranzitiu Amar, pòden passar á Suposids Passius; so es: Jo sò amad, ó amada de mi; Tu èts amad, ó amada de tu; v Ell, ó ella es amad, ó amada de si; &c; pero nò podem dir: Jo sò mort, ó morta de mi; Tu èts mort, ó morta de tu; Ell, ó ella es mort, ó morta de si. &c

Tampoc podem dir: Jo moro á mi; Tu mors á tu; ni Ell, ó ella mor á si. &c; pero ab el Verb Amar-se diyem: Jo me amo, ó amo á mi; Tu te amas, ó amas á tu; ell, ó ella se ama, ó ama á si. &c. Luego el Verb Amar-se es Tranzitiu Reflegsiu, v el Verb Morir-se no es ni Tranzitiu, ni Reflegsiu, sinò Intransitiu, ai qual se li ajustan las Enclítics Naturals me, te, se, ó sas Figuradas èm, àm; èt, àt; ès, às, &c. per la Figura Pleonasmè, á fi de donar major vivesa á la egspressió: so es: Jo moro per mi matèx,

sens que ningun me mate, mati, ó mátia. També diyem, per
Pleonasme: Jo visc una vida trista; so es: ab tristesa, ó
trista-mént.

P. Póden tòts els Verbs Intransitius rejir Genitiu, Datiu,
Acusatiu, ó Abblatiu?

R. Nò Sr; sinò que uns rejéxen un cas, y altres, altre.

Genitiu

Rejid de alguns Verbs Intransitius.

P. Quins Verbs Intransitius rejéven Genitiu?

R. Els Verbs Compadir-se, Olvidar-se, Recordar-se, &c: v.g: Jo ém
compadesc de tu; Tu te olvidáres de la carta; Élls és recordáren
del benefici, que els fères, &c.

P. Nò diyem, parlant per Acusatiu: Olvidi lo agravi; Èt faré
recordar la mort y passio?

p. 357r

751.

R. Sí Sr; pero hem de notar, que els Verbs Olvidar, y Recordar
sòn bèn Transitius, que rejéven Acusatiu; pero que els Verbs
Olvidar-se, y Recordar-se sòn tòtal-mént Intransitius, que nò èl
rejéven, ni èl póden rejir.

Nò es nou en nostre Idiome, ni áduc en lo Español, el passar
els Verbs Transitius á Intransitius, per medi de la Digció
Enclítica se, major-mént si de sa naturalesa sòn mèra-mént
Transitius.

P. Quins són els Verbs mera-mènt Tranzitius?

R. Són els que signifiquen Acció mera-mènt tranzitiva, ó que ùnica-mènt passa de la Persòna Agènt á la Passiènt; y nò pod retornar de esta á aquella, ni per Reciprocació, ni per Refleksió; v.g: El pagés llaura la terra, y esta nò pod llaurar al pagés, ni llaurar-se á si matèxa; ni una terra pod llaurar á altra terra; per lo tant el Verb Llaurar nò t'è Acció sinò Tranzitiva, y nò Recíproca, ni Refleksió.

R. Quina es l'Acció Recíproca?

R. La que passa de la Persòna Agènt á la Passiènt, y de esta, com Agènt torna á la que antes éra Agènt, y la fa Passiènt; v.g: Jo amo á tu; y tu amas á mi. Per lo que la Reciprocació es entre dos Persònes distingtas, nò sols gramatical, sinò física-mènt; so es Jo y Tu nos amam mútua-mènt, recíproca-mènt lo un al altre.

P. Quina es l'Acció Refleksió?

R. La que és refleksió gramatical-mènt del Nominatiu al Acusatiu del Nom, ó Pronom de una matèxa Persòna física, y la fa Agènt y Passiènt de una matèxa Acció; v.g: Jo me amo, ó amo á mi; Tu te amas, ó amas á ti; Ell, ó ella se ama, ó ama á si; Nosaltres nos amam, ó amam á nosaltres; Vosaltres vos amau, ó amau a Vosaltres; y Ells ó ellas se áman, ó áman á si.

Aquestas són las Lleis de la Verdadera [p. 357v] Refleksió Gramatical; y quand aquestas nò és cumplen ab tóta egzactitud, nò es la Digció se ni Refleksió, ni Recíproca, ni Tranzitiva sino

Intransitiva é Impersonal, que ab facilitad fa passar la oraciò á impersonal passiva: v.g: Nò és pod llaurar la terra; nò pod llaurar-se, nò pod sèr llaurada.

Lo matèx diyem ab el Verb meramènt Tranzitiu Venjar lo agravi; pux lo agravi nò pod venjar-se, nò pod sèr venjad; deu perdonar-se, deu sèr perdonad.

P. Que el Verb Intransitiu Venjar-se del agravi rejesca Genitiu, ó Ablatiu per medi de la Preposició De de aquestos casos, ja às veu clar; pero, que el Verb mera-mènt Tranzitiu Venjar lo agravi rejesca Acusatiu, nò está patènt, perque nò és veu ninguna Preposició de Acusatiu en dit egzèmple.

R. Aquest misteri luego está entés, pux els Verbs Tranzitius rejéven Acusatiu ab Preposició á de aquest cas sols quand el nom es de Persòna, com: Venjarè al enemig; pero, si nò es nom de Persòna és posa sens Preposició: v.g: Venjarè lo agravi.

Els Verbs Intransitius, empero, que rejéven Acusatiu, nò èl rejéven sens la Preposició á ó per encara que el nom nò sia de persòna, com ho veurer despres del Rèjimen de Datiu.

Datiu Rejid

De alguns Verbs Intransitius.

P. Quins Verbs Intransitius Rejéven Datiu?

R. Els que signifiquen dañ. ó profit; agrado, ó desagrado;
repugnància ó resistència; v.g: Donar-li, Agradar-li,
Desagradar-li, Obstar-li; Resistir-li, Convenir-li; v.g: Els
vassalls rebeldes desagradan al Rèy; nò li agrádan.

Tambè demánan Datiu els Verbs, que signifiquen sucçes.
com: Sugcehir-li, Esdevenir-li, y aquestos: Sèr-li lícit; Sèr-li
evidènt; Constar-li, y semblants: v.g: Nò tòt lo que agrada á
èll, ó èlla li es lícit.

p. 358r

352.

Acusatiu Rejid

De alguns Verbs Intransitius Gramaticals.

P. Quins són els Verbs Intransitius Gramaticals, que reixen
Acusatiu?

R. Són els Verbs Transitius Físics, ó de tranzit per alguna part,
ó de moviment á alguna part: v.g: Passar per Matant; Anar al
camp; á la viña; Marxar á Ròma; &c.

Aquestos, y altres Acusatius, rejids dels Verbs de moviment
á alguna part, ó de tranzit per alguna part, nò són Oposid, ó
Persòna Passiènt, puix nò tènem el caràcter ó seña característic
de tal: porque l'Oposid quand nò es nom de Persòna física se posa
en Acusatiu sens preposició: y en dits Verbs se usa sèmpre la
Preposició A ó Per de Acusatiu: y la prova real de tòt asso es,

que dits Acusatius rejids de Verbs de moviment nò pòden pujar á
Suposids Passius: pux nò és pòden ditas Oraciòns fèr-se per
Passiva; com queda dit en el fol. 350. pag. 2ª

Abblatiu Rejid

De alguns Verbs Intransitius.

P. Quins són els Verbs Intransitius, que rejéven Abblatiu?

R. Són primèra-mènt els Verbs, que signifiquen alguna passió del
Animo, ó del cos: v.g: Enfadar-se, Enquimerar-se, Alegrar-se,
Gloriar-se, Deleytar-se, Abrasar-se; &c. v.g: Mon germá se abrasa
de sad, y de fèbre.

Segòna-mènt, rejéven Abblatiu ab Preposició de els Verbs que
signifiquen movimènt de: com: Partir de Barcelòna; Alluñar-se de
aquesta ciutat; Fuir de èlla; Escapar-se-àn; Marxar-ne, &c.
Ultima-mènt, se construhéven ab Abblatiu els Verbs, que
signifiquen egzistència, ó quietud, y demanan las Preposicions de
Abblatiu en ó à:

P. Quins son els Verbs de Egzistència, ó Quietud?

R. Són els Verbs Egzistir, Habitar, Estar, y Ser; v.g: Joestic
en Bar[isp. 358v]celòna, ó à Barcelòna; Habito en esa ciutat; en el
Bòrn, ó al Bòrn, y mòlts aña ha que hi sò; &c.

P. Els Verbs de Quietud, y de Movimènt pera que principal-mènt
servéven?

R. Servéven pera las quatre Interrogacions Llatinas Ubi, Unde,
Quo y Qua, corresponènts á las Castellanas Donde, de Donde, á
Donde y por Donde; y á las nostras Hònd, de Hònd, á Hònd, y per

Hònd; v.g: Hònd estás? De hònd vens? A hònd vas? y Per hònd passas? La resposta es v.g: Estig en tal part. Ving de tal part. Vaj á tal part; y Passo per tal part; pux el Rèjimen de la Resposta deu correspondrer al de la Pregunta, ó Interrogació; com ho veurem á son degud llog.

P. Per que has contad entre els Verbs de Quietud el Verb Sèr, ó Essèr?

R. Perque entre altrás cosas significa Egzistència.

P. Quinas són las Cosas. que significa el Verb Sèr, ó Essèr?

R. Significa Egzistència, Essència, Qualitat, Possessiò, y altrás cosas; y á més de assó es Ausiliar.

P. Quin Rèjimen tè el Verb Substantiu Sèr, quand significa Egzistència?

R. Reix Abblatiu ab Preposició En, ó A de aquest cas: v.g: Jo sò en Barcelona, ó á Barcelona. La finèstra de la casa es en el midí die, ó al midí jòrn.

P. Quin Rèjimen tè el Verb Sèr, ó Essèr quand significa Essència, sèr, ó substància: v.g: Es or, Es plata?

R. Nò tè ningun Rèjimen en aquest cas; y quand divem es or del fi, es plata de la bona, ó de la llev; el Rèjimen es dels Substantius Or y Plata, que reixen Genitiu.

P. Quina Construgció demana el Verb Sèr quand Significa Essència?

R. Deu estar colocad en la Oració Gramatical entre dós Nominatius un per Suposid, y altre per Concordad; v.g: Assó es or; y Alló es Plata; L'or es grog; y La plata es blanca.

P. Quin Rèjimen tè el Verb Sèr, quand Significa Possessiò?

R. Rejex Genitiu de Possessòr: v.g: L'or es del Pare, y la plata de la mare.

P. Quinas altres cosas significa el Verb Sèr, y quin Rejimen té?

R. Significa sèr carreg, ú obligació, ú ofici, &c, y rejex en estas ocasiòns Genitiu, per rahò del Substantiu sòbre-entés: v.g: Es de vassall obehir al Rèy: es del Rèy cuydar del vassall: es del Mestre egspliar la lliçò: so es: Es carreg del Rèy: es obligacio del vassall: es ofici del Mestre, &c.

P. Nò significa altra cosa el Verb Sèr?

R. Si Sg: ouy significa causa, motiu, utilidad, dañ &c: y en estas ocasiòns rejex Datiu de Persòna: v.g: La tua carta li fòu de grand alegria. li causé grand alegria: li doná grand alegria.

També dixem: Li es Pare: li es fill: li es amic: li es parènt: &c Veia-às el fol. 342.

P. Quin auxili dóna á la Llengua Catalana el Verb Sèr?

R. Ajuda á conjugan els Verbs Passius, acompanyad del Particio de Pretérit del Verb Agtiu, que és vulla conjugan per Passiva: com queda dit en el fol. 200.

P. Quins són els Verbs que és pogan conjugan per Passiva?

R. Són tots els Verbs Agtius Tranzitius.

Rejimen. y Construgció

Dels Verbs Agtius Tranzitius.

P. Quins són els Verbs Agtius Tranzitius?

R. Són els que signifiquen Agiò Tranzitiva, ó que ha de passar de la Persòna Agènt, ó Nominatiu, que és diu Suposid, á la Persòna Passiènt, ó Acusatiu, que és diu Oposid, com quèda dit en els fol. 318. y 319.

P. Quin, doncs, es el Rejimen essencial, é indispensable, y comun á tots els Verbs Tranzitius?

R. Déuen rejir tots Acusatiu Passiènt, ú Oposid, que és diu Persòna Passiènt, ab Preposició A, quand es nom de Persòna (sols nó sia enclítica) y sens preposició quand nó es nom de Persona, ó es enclítica: [p. 359v] v.g: Jo amo al Enemig: Jo lo amo, ú amo á ell. Jo amo la virtud: Jo la amo, ú amo á ella: &c.

Pero hi ha molts Verbs Tranzitius, que á més del Acusatiu, comun á tots ells, pòden rejir Genitiu, Datiu, ó Abblatiu segòns son significad.

Genitiu Rejid

De alguns Verbs Tranzitius, á més del Acusatiu Passiènt.

P. Quins són els Verbs Tranzitius, que á més del Acusatiu Passiènt rejeven Genitiu?

R. Són els Verbs de Acusar, Absóldrer, Repéndrer, Calumniar, Acriminar, &c. els quals rejeven Acusatiu de Persòna Acusada, Absolta, &c: y Genitiu de cosa ó deligte: v.g: El Confessòr te absoldrà dels pecads. Els llatins diuen Confessor absolvet te peccatorum, vel de peccatis, vel á peccatis.

Quand en Catalá, y áduc en Castellá se diu: Te acuso de lladre, de parricide, de avaro, &c en Llatí se ha de usar dels Noms Substantius del crim, que un es acusat; y axi nõ diyem: Acuso te latronis: sinó Latrocinií, vel de latrocinio: parricidii, vel de parricidio: avaritiae, vel de avaritia.

Datiu Rejid

De alguns Verbs Tranzitius, á més del Acusatiu Passiènt.

P. Quins són els Verbs Tranzitius, que á més del Acusatiu Passiènt, ú Oposid rejeven Datiu?

R. Són els Verbs Donar, Concedir, Persuadir, Prométrer, Declarar, Anteposar, Post-posar: y altres, que rejeven Acusatiu Passiènt de cosa, y Datiu de Persóna: v.g: Jo li dono bon consell: so es: Jo dono bon consell á Ell, ó ella. Dèu li concedesca bons dies de son Patrò.

Quand els Llatins dónan dos Acusatius al Verb Enseñar, y á alguns altres: so es, un de Persóna, y altre de cosa, com: Magister docet discipulos grammaticam, &c nosaltres donam Datiu á la Persóna enseñada, y Acusatiu Passiènt á la cosa: so es El mestre enseña la Gramática

p. 360r

154.

so es: El mestrer los-ála enseña.

P. Quin valor té aquest paraula Catalana composta los-ála?

R. Equival á las dós Llatinas illis illam, que són Datiu, y Acusatiu.

P. Quand nõ mencionam la cosa enseñada, en quin cas posam la Persona Passiènt?

R. La colocam en Acusatiu: v.g: Jo lo enseñarè, ó enseñarè á ell; y Jo la enseñarè, ó enseñarè á ella. En Llati: Ego illum, vel illam edocebo.

Final-mènt, quand nõ fem atento de la Persona, sinò de la cosa que se ha de enseñar divem: Jo enseñarè la Gramática, la Dogtrina Christiana: &c.

P. Pod un sol Verb Tranzitiu rejir dós, ó mès Acusatius?

R. Nò Señòr: pux encara que diguèssim: Lo passàren per Granollèrs á Barcelona; nõ tots aquestos Acusatius són Passius, ó Persones Passiènts, reunits del Verb Tranzitiu Passar. Tres són los Acusatius de dita Oració lo Enclític lo, y els dós Locals per Granollèrs á Barcelona. De aquestos tres Acusatius, única-mènt es Persona Passiènt lo Acusatiu Enclític lo del Pronom ell, que en dita Oració, feta Passiva deu pujar al Nominatiu, ú Oposid Passiu: so es: Èll fòu passad per Granollèrs á Barcelona.

Datiu, ó Abblatiu

Reunits de alguns Verbs Tranzitius, á mès del Acusatiu.

P. Quins són els Verbs Tranzitius, que á mès del Acusatiu Passiènt, reiescan Datiu, ó Abblatiu?

R. Són els Verbs Vestir, y Despullar; Calsar, y Descalsar, segòns al modo de construhir la Oració; v.g: Jo li vestesc la capa; Jo li despullo la xupa; Jo li calso las midjas; Jo li descalso las sabatas; pux en estas Oracions rejéxen Datiu de Persòna, y Acusatiu de cosa. Pero. si diguéssem: Jo èl vestesc ab la capa; Jo èl despullo de la xupa; Jo la calso at las midjas, y Jo la descalso de las sabatas, rejirían Acusatiu de [p. 360v] Persòna Passiènt, Enclítica, ó Pronominal, y per lo tant sens Preposició, y Ablatiu de cosa ab Preposició De en els Verbs Despullar, y Descalsar; y ab Preposició A, en els Verbs Vestir, y Calsar.

Abblatiu Rejid

De alguns Verbs Tranzitius, á més del Acusatiu Passiènt.

P. Quins són els Verbs Tranzitius, que rejéven Ablatiu, á més del Acusatiu.

R. Són els verbs Complir, ó Umplir, Saciar, Carregar,

Descarregar; &c. que rejéven, á més del Acusatiu de cosa.

Ablatiu de la matèria de que se Cómplen ó Umplen, Sacian, &c: v.g: Dioclecian saciá sa crueltad ab la sang, ó de la sang dels Martirs, Complirás, ó umplirás la garrafa de vi, ó ab vi; y l'ampolla de aygua, ó ab aygua.

Els Verbs Rébrer, Agcebtar, Oyir, Entèndrer, Percebir, Deslliurar, Defensar, &c: rejéven, també, á més del Acusatiu passiènt Ablatiu ab de, so es de hònd se reb, agcebta, ou, enten, &c. v.g. Rebo dinèrs de tu, Agcèbto el presènt, del

deixèbble. Oyc de tu una elegant oració; &c.

P. Com ferías per Passiva aquesta última Oració?

R. La àn faria de aquest modo: Una elegant Oració tua, ó de tu, ó fèta de tu, ó per tu, fòu oyida de mi, ó per mi.

Datiu, y Abblatiu Rejids

De alguns Verbs Tranzitius. á més del Acusatiu Passiènt.

P. Quins són els Verbs Tranzitius, que á més del Acusatiu Passiènt rejescan Datiu, y Abblatiu?

R. Són els Verbs Comprar, y Véndrer, que, á més del Datiu de la Persona á qui és ven, ó compre alguna cosa, y Acusatiu de la cosa comprada, ó venuda, rejéxen Abblatiu del preu, valor, y estimació: v.g: Jo li he comprad, un hou á dós dinèrs, ó ab dós dinèrs. Jo li venguí el blad á dódze pessetas; ó ab lo valor de dódze pessetas.

p. 361r

355.

La cosa, doncs, que és ven, és nosa en Acusatiu, la Persòna, a qui és ven, en Datiu, y el preu, en Abblatiu: v.g: Jo li venguí quatre quartèras de blad á déu pessetas cada una, ó ab déu pessetas cada una.

La cosa que és còmpra és posa també en Acusatiu: la Persòna á qui és còmpra, en Datiu; y el preu en abblatiu: v.g: Jo li còmpro la casa ab mòlt dinèr, y la-í còmpro á dinèr contant: á pagar luego, á á [sic] credit, ó á fiar.

El pes, ó mida en els Verbs Comprar, y Véndrer és posa en Acusatiu; lo que és còmpra, ó ven en Genitiu; á qui és còmpra, ó ven, en Datiu, y el valòr, ó estima en Abblatiu; v.g: Li comprí quatre canas de paño, á vint pessetas la cana. Ell li comprá tres quintars de rahims, á cinc pessetas el quintar.

Datiu Comú.

ó

De Adquisició

Rejid

Dels Verbs Tranzitius, é Intranzitius.

P. Quins són els Verbs. que pòden rejir Datiu de Adquisició?

R. Són tots els Verbs Tranzitius, é Intranzitius; pero ab la diferéncia, que els Tranzitius reixen, á més del Datiu.

Acusatiu: v.g: Jo li amo al fill: v tu li amas á la filla: Aquell li ama els béns; pero els Verbs Intranzitius nò rejexen sinó

Datiu: v.g: El fill se-li mor. No li viu cap fill, ni filla.

Vários Abblatius

Ajustads

Als Verbs Tranzitius, é Intranzitius.

P. Quins són aquestos Abblatius, añadids als Verbs Tranzitius, é Intranzitius?

R. Són los Ablatius de Instrument, de causa, de egressus, ó del modo, [p. 361v] ab que alguna cosa se fa; v.g: De instrument: Els toros es defensen ab las bañas, y els Soldats ab las armas. De causa; v.g: Aquestas cosas esdevinguèren per vostra culpa. De egressus; v.g: me sobre-pujas en foras, pero no en bondad. De modo; v.g: Caminam ab un pas lento; &c.

Diferents Casos

Ajustats á un Sol Verb.

R. Per que dius: Diferents Casos ajustats á un sol Verb, y no dius rejids de ell?

R. Perque no tots els Casos, que en una Oració Gramatical, se ajustan á un sol Verb, són rejids de ell, com es veu en aquesta Oració: Père li doná aquest vestid del fill per peñora, ó en peñora, ab sa pròpia má, present jo: pux el Nominatiu Père es el Supòsid, ó Subjete, qui li dona, ó doná á ells, ó ella el vestid; y aquí está tota l'autoritat, ó Rejimen del Verb Donar, que rejeta Datiu de Persona, y Acusatiu de cosa: per lo que la Digció Enclítica li, y el Pronom Personal á ell, ó ella, estan en Datiu perque són las Personas, á qui Père doná el vestid del fill. El vestid es en Acusatiu, rejid del Verb Tranzitiu Donar. Del fill es Genitiu de Possessor, rejid no del Verb doná, sino del Substantiu vestid. En peñora, ó per peñora són Ablatius, rejids de las Preposicions de Ablatiu en, y per. Ab sa pròpia má es Ablatiu de instrument, rejid de la Preposició ab de Ablatiu.

Final-mènt aquelles dós paraulas, Prèsent jo, afadidas á dita Oració sòn altra Oració afadida á la primèra; puix el Nominatiu del Pronom Persona. Jo es suposid del Gerundiú, ó 1ª Veu Singular del Pretérit Imperfèt del Indicatiu del Verb Intransitiu Estar, ó del Verb Substantiu Sèr, ó Essèr, sòbre-entesos per la Figura Elipsis; so es, Estand, ó Essènd jo presènt; ó quand estaba, ó èra jo presènt.

p. 362r

356.

P. Per que usas, ab tanta freqüència la Digció Enclítica Natural li, ó sa figurada i, pera manifestar el Datiu, rejid dels Verbs Tranzitius, ó Intransitius; y usas igual-mènt las Enclíticas Naturals Singulares lo, la, y ho pera manifestar los Acusatius, rejids dels Verbs Tranzitius?

R. Ho fas, perque la Enclítica, ó Pronominal Personal Singular li, y sa Figurada i sòn sèmpre Datiu Masculí y Femení, ó Comú equivalènt al Datiu Singular Llatí comú illi; y la Enclítica, ó Pronominal Personal, Natural, Singular lo es sèmpre Acusatiu Singular Masculí Llatí illum; y la Enclítica Natural, Singular la es sèmpre Acusatiu Femení, equivalènt al Acusatiu Singular Llatí illam; y. final-mènt la Enclítica, ó Pronominal Natural Neutrelisant, Singular ho, y sa Figurada hu, sòn sèmpre Acusatiu Pronominal, equivalènt al Acusatiu Pronominal Neutre Llatí hóc; menos quand es Nominatiu Concordad; com ho veurem en la següent Construgció, y Rejimen.